

# Změna postojů pracovníků k dětem romského etnika v Dětském centru Zlín

Monika Škubalová

---

Bakalářská práce  
2010



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně  
Fakulta humanitních studií

---

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2009/2010

## ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Monika ŠKUBALOVÁ**  
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**  
Studijní obor: **Sociální pedagogika**  
  
Téma práce: **Změna postojů pracovníků k dětem romského etnika  
v Dětském centru Zlín**

Zásady pro vypracování:

**Zpracování rešerše a studium odborné literatury.**

**Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti historie Romů, romské kultury, historie Dětského centra Zlín a práce s romskými dětmi v Dětském centru Zlín.**

**Příprava metodiky výzkumné části.**

**Realizace kvalitativního výzkumu v Dětském centru Zlín formou polostrukturovaného rozhovoru.**

**Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.**

**Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.**

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tiskněná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

**BALVÍN,J. Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka. Praha: RADIX,2008. ISBN 978-80-86031-83-5.**

**BALVÍN,J. Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém. Praha: RADIX,2004. ISBN 80-86031-48-9.**

**GULOVÁ,L.; ŠTĚPÁŘOVÁ,E. Multikulturní výchova v teorii a praxi. Brno: Katedra soc.pedagogiky Pedagogické fakulty MU a Kabinet multikulturní výchovy při Pedagogické fakultě MU v Brně,2004. ISBN 80-86633-14-4.**

**JAKOUBEK,M. Cikáni a etnicita. Praha: Triton,2008. ISBN 978-80-7387-105-5.**

Vedoucí bakalářské práce:

**Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.**  
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

**18. ledna 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce:

**7. května 2010**

Ve Zlině dne 18. ledna 2010



prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.  
*děkan*



Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.  
*vedoucí katedry*

## PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby<sup>1)</sup>;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3<sup>2)</sup>;
- podle § 60<sup>3)</sup> odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60<sup>3)</sup> odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), netze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použítou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně *26.9.2020*

*Markéta Lomová*

<sup>1)</sup> Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) ve znění pozdějších právních předpisů, § 49b Zveřejňování školních prací

<sup>2)</sup> Vyvážka díla nepřísluší k veřejnosti (diplomová, bakalářská a rigorózní práce, a která se prohlašuje obhajobou včetně posouzení odborností o výsledky obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob uzavření smlouvy včetně práva vysoké školy.

(2) *Dokladní, diplomové, bakalářské a magisterské práce odvedené uchazečem k obhajobě musí být při nejdéle pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k vyzkoušení veřejnosti v místě přeběhnutí učitelských přednášek vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pravidelně využívané školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý se může ze zveřejněné práce poukázat na své náklady výtahy, opisy nebo záznamy.*

(3) *Plán, že odvedením práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle zákona č. 172/2000 Sb. bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 172/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o způsobech ochrany díla (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 33 odst. 3;*

(3) *Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školská či vzdělávací zařízení, když-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého komerčního nebo občanského prospěchu. K výuce nebo k vlastnímu potřebě dílo vytvářené žákem nebo studentem na základě školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školské dílo).*

3) *zákon č. 172/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o způsobech ochrany díla (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 školské dílo;*

(1) *Škola nebo školská či vzdělávací zařízení mají za oprávněných podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 33 odst. 3). Uplatní-li autor některého díla učitelského bez vědomí žáků, mohou se tyto osoby domáhat náhrady škod způsobených porušením jeho práva. Ústavní zákon č. 135 odst. 1 zrušuje ustanovení.*

(2) *Není-li uvedeno jinak, má autor školního díla své dílo užití či poskytnouti jinému bezplatně, není-li to v rozporu s oprávněným zájmem školy nebo školního či vzdělávacího zařízení.*

(4) *Škola nebo školská či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jeho diváckého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím jinému podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na náklady inkubátů, které na vytvoření díla vynaložil, a to podle okolností až do jejich výše, pokud jde o přímé nebo nepřímé škodné nebo škodkové či vzdělávací zařízení z užitím školního díla podle odstavce 1.*

## **ABSTRAKT**

Bakalářská práce se věnuje postojům pracovníků v Dětském centru Zlín k romským dětem. Teoretická část se zabývá původem Romů, romskou mentalitou. Romské dítě je popsáno z hlediska jeho charakteru a identity. Dále jsou srovnány rozdíly mezi romským a neromským dětstvím. V závěru teoretické části jsou popsána doporučení pro výchovu romských dětí a důvody časté ústavní výchovy.

Cílem praktické části je zjistit, zda pracovníci zaujímají po celou dobu praxe s romskými dětmi stejný postoj. Nebo zda jsou ovlivňováni průběhem získávání zkušeností. Ve výzkumu hledám odpověď, jak jsou romské děti vnímány a chápány.

Klíčová slova:

Rom, romské dítě, postoj, výchova, ústavní výchova, romská identita, romská mentalita

## **ABSTRACT**

Bachelor thesis is about attitudes of workers to Gipsy children in the Children's Centre Zlin. The theoretical part deals with the origin of Gipsy and their mentality. Gipsy child is described in terms of its character and identity. Further compares this work the differences between Gipsy and non-Gipsy childhood. In conclusion of the theoretical part are hereafter described recommendations for the education of Gipsy children and reasons for frequent institutional care.

The aim of the practical part is to determine whether the workers cover the same attitude during the whole experience with Gipsy children, or if they are influenced by gaining new experience. I'm searching for the answer how Gipsy children are perceived and understood in research.

Keywords:

Gipsy, Gipsy children, attitude, education, institutional education, the Gipsy identity, the Gipsy mentality

Na tomto místě chci poděkovat Mgr. Jakobovi Hladíkovi za odborné vedení a cenné připomínky při zpracování bakalářské práce.

Mé díky patří také všem respondentkám pracujících v Dětském centru ve Zlíně za jejich ochotu při poskytnutí rozhovorů.

## OBSAH

ÚVOD.....	10
<b>I TEORETICKÁ ČÁST .....</b>	<b>11</b>
<b>1 ROMOVÉ.....</b>	<b>12</b>
1.1 KDO JSOU ROMOVÉ .....	12
1.2 ROMOVÉ V ČR .....	12
<b>2 ROMSKÁ MENTALITA .....</b>	<b>14</b>
2.1 ORIENTACE NA PŘÍTOMNOST .....	15
2.2 VNÍMÁNÍ PROSTORU .....	15
2.3 CITOVÁ SPONTÁNNOST, ŽIVÝ TEMPERAMENT .....	15
2.4 PŘEDSTAVY, SNY A REALITA .....	16
<b>3 ROMSKÉ DÍTĚ .....</b>	<b>17</b>
3.1 ODLIŠNOST ROMSKÉHO DÍTĚTE.....	17
3.2 CHARAKTEROVÉ VLASTNOSTI ROMSKÝCH DĚTÍ.....	18
3.3 IDENTITA ROMSKÉHO DÍTĚTE.....	19
<b>4 ROZDÍLY MEZI ROMSKÝM A „GÁDŽOVSKÝM“ DĚTSTVÍM .....</b>	<b>22</b>
<b>5 VÝCHOVA ROMSKÝCH DĚTÍ.....</b>	<b>23</b>
5.1 PŘÍPRAVA DĚTÍ NA ŽIVOT VE SPOLEČNOSTI.....	24
5.2 CHYBY PŘI VÝCHOVĚ .....	24
<b>6 ROMSKÉ DÍTĚ A ÚSTAVNÍ VÝCHOVA.....</b>	<b>26</b>
6.1 DŮVODY UMÍSTĚNÍ DO ÚSTAVNÍ VÝCHOVY .....	26
6.2 VÝCHOVA ROMSKÝCH DĚTÍ V ÚSTAVNÍ VÝCHOVĚ.....	27
<b>7 DĚTSKÉ CENTRUM ZLÍN .....</b>	<b>28</b>
7.1 HISTORIE DĚTSKÉHO CENTRA.....	28
7.2 POSLÁNÍ DĚTSKÉHO CENTRA.....	28
7.2.1 Dětský domov .....	29
7.3 PÉČE O DĚTI V DĚTSKÉM CENTRU .....	30
7.4 VÝCHOVA ROMSKÝCH DĚTÍ V DĚTSKÉM CENTRU .....	31
<b>II PRAKTICKÁ ČÁST .....</b>	<b>32</b>
<b>8 VÝZKUMNÁ ČÁST .....</b>	<b>33</b>



8.1	VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍLE VÝZKUMU.....	33
8.2	VÝZKUMNÝ VZOREK .....	33
8.3	DRUH VÝZKUMU .....	33
8.4	KOMENTÁŘ K OTÁZKÁM POLOSTRUKTUROVANÉHO ROZHOVORU .....	34
8.5	ZNĚNÍ OTÁZEK POLOSTRUKTUROVANÉHO ROZHOVORU .....	34
<b>9</b>	<b>PRŮBĚH ZÍSKÁVÁNÍ DAT .....</b>	<b>37</b>
9.1	PRVNÍ FÁZE SBĚRU DAT .....	37
9.2	DRUHÁ FÁZE SBĚRU DAT .....	37
9.3	TŘETÍ FÁZE SBĚRU DAT.....	38
9.4	ČTVRTÁ FÁZE SBĚRU DAT .....	38
<b>10</b>	<b>POPIS RESPONDENTEK .....</b>	<b>39</b>
<b>11</b>	<b>METODA ZPRACOVÁNÍ DAT.....</b>	<b>42</b>
<b>12</b>	<b>INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU .....</b>	<b>43</b>
12.1	KATEGORIE .....	43
12.1.1	Jablko nepadá daleko od stromu .....	44
12.1.2	Strach z neznámého.....	45
12.1.3	Za dobrotu na žebrotu .....	46
12.1.4	Lhostejnost k romskému etniku .....	47
12.1.5	Jiný kraj, jiný mrav.....	48
12.1.6	Naivní víze .....	49
12.1.7	Budoucnost ve hvězdách.....	50
12.2	LIKERTOVA ŠKÁLA .....	52
12.3	VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ LIKERTOVY ŠKÁLY .....	53
12.3.1	1. otázka .....	53
12.3.2	2. otázka .....	53
12.3.3	3. otázka .....	54
12.3.4	4. otázka .....	55
12.3.5	5. otázka .....	55
<b>13</b>	<b>SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....</b>	<b>57</b>
	<b>ZÁVĚR .....</b>	<b>58</b>
	<b>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY .....</b>	<b>60</b>
	<b>SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK .....</b>	<b>62</b>
	<b>SEZNAM GRAFŮ .....</b>	<b>63</b>
	<b>SEZNAM TABULEK.....</b>	<b>64</b>
	<b>SEZNAM PŘÍLOH.....</b>	<b>65</b>

## ÚVOD

Důvod, proč jsem si dané téma bakalářské práce zvolila, je jednoduchý. V Dětském centru ve Zlíně, respektive v dětském domově s nepřetržitým provozem pracuji již druhým rokem jako zdravotní sestra na zkrácený pracovní úvazek. Mým úkolem je péče o skupinku 4-7 dětí předškolního věku, které mají soudem nařízenou ústavní výchovu.

Dětský domov má kapacitu 21 dětí, z tohoto počtu je zde již dlouhodobě umístěno 13 dětí romského původu. Romský původ dětí není písemně podložený. Jedná se pouze o subjektivní přesvědčení pracovníků zařízení. Romství dětí určují na základě vnějších znaků (barva pleti, vzhled dětí). V případě příchodu sourozeneckých skupin do ústavní péče je v mnoha případech zřejmý jiný jazyk, kterým mezi sebou děti komunikují. V neposlední řadě se rodiče dětí hlásí k romskému původu.

Postupem získávání zkušeností jsem došla k názoru, že nezáleží na tom, zda jsou děti neromské, romské, vietnamské nebo ruské. Ke všem dětem by mělo být přistupováno s úctou a respektem. Každé dítě má totiž právo na zachování identity, ochranu, výchovu a vzdělání. Tato práva jsou i písemně doložená v Úmluvě o právech dítěte podle Českého výboru pro UNICEF, v naší zemi mají platnost zákonu.

Domnívám se, že ne vždy jsou romské děti v dětských domovech vedeny a vychovávány v zájmu jejich romské identity, s vědomím jejich původu a historie.

Profesor Zdeněk Matějček (In Bubleová a kol, 2008) říká: „Není hlas krve. Dítě přijímá za matku tu osobu, která se k němu mateřsky chová. Adoptivní rodiče, pěstouni, či jiní vychovatelé dítěte v náhradní rodinné péči jsou psychologicky pravými rodiči, jestliže skutečně za své dítě přijímají.“

I romské dítě v dětském domově si postupně začíná vytvářet mozaiku odpovědí na otázky: Kdo jsem? Kam patřím? Kde mě považují za svého? (Vančáková, 2008).

Fakta, se kterými romské dítě přichází do ústavní výchovy, jako je jeho fyzický vzhled, zdraví a nadání, se kterými se narodilo, nemůžeme změnit ani vyjmout. Zůstává na našem výchovném umění, abychom dokázali jeho a naši mozaiku propojit tak, aby vytvářely jednotný a harmonický celek (Vančáková, 2008).

## **I. TEORETICKÁ ČÁST**

## 1 ROMOVÉ

V první kapitole je stručně nastíněna problematika Romů. Jejich původ, historie a samotný název Rom. Dále je popsána situace Romů v ČR. Zde je uvedeno dělení Romů, soužití s majoritou a českou společností užívané stereotypy ve spojitosti s Romy.

### 1.1 Kdo jsou Romové

Romové dnes žijí na pěti kontinentech světa, nejvíce však v Evropě, zde se jejich počet odhaduje mezi 8 – 12 miliony. Za Roma by měl být považován především ten, kdo se k tomu hlásí. Podle tohoto kritéria by se také dal spočítat počet Romů žijících ve světě. Bohužel se někteří Romové po špatné zkušenosti s Gádži (vlastní označení Romů pro bělochy) hlásí k jiné národnosti než romské, a tudíž, jde obtížně vyčíslit počet romských obyvatel.

Samotný název ROM (v plurále Roma – Romové) je souhrnným označením několika etnických skupin, které mají společný původ, společné kulturní rysy a osobité charakteristiky. Rom znamená i muž, také manžel, ale zejména nahrazuje dřívější obecně u nás rozšířený název Cikán, Cigán, který dostal během předchozí doby pejorativní (hanlivý) příděch (Davidová, 2004).

### 1.2 Romové v ČR

Největší skupinu Romů (asi 80%) na našem území tvoří slovenští Romové (Servike Roma), další skupinou jsou olašští Romové (Vlachike Roma), kteří nejvíce udržují specifika tradičního způsobu života, kultury a folklóru. Malou část tvoří maďarští Romové (Un-grike Roma). Odlišnou skupinou jsou Romové němečtí (Sinti), čeští a moravští, kteří žili na Moravě a v Čechách již dávno před 2. světovou válkou (Davidová, 2004).

Největším problémem soužití majority s romskou menšinou je pohled veřejnosti na situaci Romů. Dlouhodobě zaujímá česká společnost negativní vztah k Romům. Dvě třetiny až tři čtvrtiny obyvatel zaujímají k Romům odmítavý vztah. Dále pak 66 procent obyvatel označuje soužití s Romy za problematičké (Kalistová, 2009).

Bohužel názory veřejnosti se často zakládají na nepravdivých informacích, které vedou ke zkreslenému nebo předpojatému vidění problémů.

Většina obyvatelstva (asi 80%) stojí za názorem, že „Romové jsou jiná rasa, nepřizpůsobí se, nezmění.“ A pouze jedna třetina obyvatelstva uznává, že Romové musí čelit diskriminaci, jak při získávání vzdělání, tak i na trhu práce.

Česká společnost se před romským světem uzavírá, v nejhorších případech se ho snaží vytlačit na okraj.

Kalistová (2009) uvádí, že mezi českou populací můžeme najít mnoho stereotypů užívaných ve spojení s Romy:

- za vše může „romská mentalita“, respektive Romové sami
- Romové jsou od přírody leniví
- Romové nechtějí pracovat
- Romové chtějí bydlet pohromadě, je jim tak dobře
- zneužívají sociální systém
- nemá cenu řešit kriminalitu mezi nimi, vyřeší si vše uvnitř své komunity
- Rom = sociálně nepřizpůsobivý

## 2 ROMSKÁ MENTALITA

Romská mentalita (způsob myšlení) je pro dané etnikum velmi specifická. Vyznačuje se konkrétností a impulzivitou.

Romové neřeší problémy s předstihem, problémy se odkládají a řeší se až tehdy, když už je pozdě. Pokud se o problému na veřejnosti nediskutuje, problém neexistuje.

Sami Romové se hlásí k citové spontánnosti, živému temperamentu, schopnosti bezstarostně se radovat. Podle Říčana (1998) vidí sami sebe jako upřímné a věrné, družné, mimořádně solidární s příslušníky vlastní rodiny a rodu, svobodmilovné a laskavé k dětem.

Pekárek (In Balabánová, 2003) uvádí sociální systém Romů v deseti základních rysech:

- každé rozhodování je společné
- neschopnost být sám
- vyhoštění z rodu je největší trest
- mnohost je podmínkou štěstí
- čas je minulost a přítomnost, budoucnost neexistuje
- čas se neodvozuje od ročních období
- neustálá změna – místa a prostředí zvyšuje naději na přežití
- setrvání na jednom místě zvyšuje nebezpečí
- způsob obživy – řemesla jsou podřízena této neustálé změně
- základní dovedností je umět se vyhnout - uniknout před nebezpečím

Jiné dělení pak můžeme najít u Balabánové (2003):

## **2.1 Orientace na přítomnost**

Pro Romy je typické nepřemýšlet o budoucnosti a také se nevracet do minulosti. Žijí přítomností, teď a tady. I Iveta Pape (2007) uvádí, že Romové žijí současností. Od toho se odvíjí vše, od frekvence kapesného přes pohled na vzdělání jako investici do budoucna. Tohle však vede k tomu, že neumí tak předvídat nepříjemnosti, které se mohou objevit v budoucnosti z jejich momentálního jednání. Dalším důsledkem takového vnímání může být neschopnost hospodařit s penězi na domácnost a rozložit je do potřebného množství týdnů. Často jsou peníze utraceny během několika dnů. A tak vznikne potřeba si peníze půjčit, tím se rozjíždí věčné zadlužování (Balabánová, 2003).

## **2.2 Vnímání prostoru**

Vnímání prostoru romských dětí i dospělých je syntetické. To znamená, že se v něm dokáží orientovat, ale bohužel ho neumějí popsat tak, aby jim „gádžové“ rozuměli. Často jsou zaměňovány pojmy dopředu, dozadu za nahoru a dolů. Porozumět romskému popisu například cesty a nádraží, chce určitou předchozí zkušenost v komunikaci (Balabánová, 2003).

## **2.3 Citová spontánnost, živý temperament**

Romové mají svůj projev velice emocionální, proto jejich okamžitá rozhodnutí mají v budoucnosti katastrofální dohru.

Olejář (In Bakalář, 2004) výbušný temperament zanedbaných Romů charakterizuje emoci-  
onalitou, motilitou, množstvím a bohatstvím citových projevů, citovou vzrušivostí až vý-  
bušností krátkého trvání, tendencí k mimovolným motorickým reakcím.

## 2.4 Představy, sny a realita

Proč lidé vnímají Romy jako nezodpovědné lidi? Lidi, kteří téměř nikdy nemluví pravdu a  
nedrží dané slovo. Odpověď se ukrývá v pochopení, že pro Romy je skutečné to, co si do-  
káží představit. Co si představit nedokáží, pro ně nemá žádnou hodnotu, vypouští to ze  
zřetele, přestává to pro ně existovat – není to skutečné (Balabánová, 2003).

Naopak Romové přikládají velkou váhu snům, hovoří o nich jako o skutečné realitě.



### 3 ROMSKÉ DÍTĚ

„Nane čhave, nane bacht.“

„Nejsou děti, není štěstí.“

romské přísloví

#### 3.1 Odlišnost romského dítěte

Je potřeba považovat romské dítě za jiné, odlišné dítěti neromskému? Ve výzkumu, který jsem prováděla, se všechny „respondentky“ shodly na tom, že romské dítě je jiné. Proč, jaký je důvod?

Důvodů může být hned několik. Například na rozdíl od světa neromských dětí se svět romských dětí a dospělých neodděluje, generace v romské rodině nejsou vůči sobě v opozici, ale tvoří vše společně. Dítě se ve „velkorodině“ učí rychle navazovat sociální kontakty. Dospělí dítě respektují a naopak dítě respektuje dospělé (Pape, 2007).

Další rozdíl můžeme vidět v tom, že romské dítě se od útlého věku plně účastní společenského dění v komunitě a napodobuje starší. Přitom ale ví, jaké chování je vhodné k jeho věku.

Romské děti se ve své rodině učí pro svůj další život, ale bohužel školnímu vyučování dodnes nepřipisují Romové velkou hodnotu. Není to snad tím, že si nepřejí být moudří, ale způsob získávání vědomostí vidí v jiných aktivitách. Moudrost se předává prostřednictvím vyprávění ze zkušeností starších.

Také péče o romské děti je odlišná. Romské matky na malé děti tolik nemluví, o to více se jich ale dotýkají. Osobní kontakt mezi členy rodiny je obecně více dotykový, jsou rádi blízko sebe, rádi se vzájemně dotýkají, jsou neradi sami (Vančáková, 2008).

Vančáková (2008) také uvádí, že od prepubertálního věku nesmějí romské děti chodit doma v pyžamu, natož ve spodním prádle či dokonce pobíhat nahé.

Typická je pro Romy láska k dětem. Je výrazně emocionální až nekritická (formální). Pravidla a přísná sebekázeň nejsou na prvním místě. Díky tomu, že romské dítě nemusí neustále poslouchat nějaké pokyny, příkazy a zákazy, tak jak je to u většiny neromských dětí, se mezi romskými dětmi téměř nevyskytují neurózy. Balvín v novějších výzkumech naopak uvádí, že u romských dětí v dětských domovech je neuróza větší, za to však menší deprese, úzkost a sklíčenost.

Ale také tato výchova má své negativa. Nevýhodou dané výchovy je snížená výkonnost a výdrž ve škole, později i v zaměstnání. Což v našem světě znamená pro Romy velký handicap.

### 3.2 Charakterové vlastnosti romských dětí

Romské děti mají své specifické charakterové vlastnosti, které jsou dány produktem romské kultury, do které se narodily.

Život Romů je odlišný od života, který známe my. Jejich život se neodvíjel podle ročních období, ale byl závislý na okamžitém štěstí. V rámci této kultury proto neměly místo životní stereotypy spojené s trpělivým úsilím o vytvoření jejich životních podmínek (Čížková In Kaplánek, 2002).

Utváření romské kultury se formovaly povahové vlastnosti Romů. Podle Čížkové (In Kaplánek, 2002) je produktem romské kultury tak :

- malá vytrvalost při překonávání překážek
- rychlé opouštění cílů při neúspěchu
- netrpělivost
- slabá úmyslná pozornost
- vznětlivost
- spoléhání na ostatní
- orientace převážně na okamžitý pozitivní prožitek průběhu a výsledků činností

Romské dítě bývá také často označováno za velmi čilé a pohyblivé, popř. až neklidné, neposlušné, se sklonem k dominanci. V pozitivním slova smyslu je romským dětem připisována dobrosrdečnost, nesobeckost, štedrost, družnost a smysl pro humor. Avšak na druhé straně stojí v opozici malá snaživost, nedostatek ctižádosti, poslušnosti a pečlivosti.

### 3.3 Identita romského dítěte

„Identita – typické rysy jedince nebo skupiny, obvykle podmíněné sociálními charakteristikami“ (Sekot, 2004, s.191).

Podle Říčana (1998) je osobní identita něco, co člověk naléhavě potřebuje. Pokud ji člověk vlastní, ví kdo je a jaký je, kam patří, co chce, co dokáže, na co spoléhá a čemu věří.

Identita každého člověka se vyznačuje pocitem příslušnosti ke svému národu, znalostí jeho historických kořenů, kulturního dědictví, důležitých osobností z historie i současnosti, také znalostí společenských norem daných pro tento národ, jeho zvyků.

Pokud se romské děti vychovávají v „duchu“ majority, ocitají se mezi dvěma světy, a neví, kam vlastně patří, nemají pevně vybudovanou identitu.

Předpokladem k odpovědi na základní otázky identity – „Kdo jsem, kam patřím?“, je schopnost citového připoutání.

Každý, kdo chce romské dítě podporovat v jeho vlastní identitě, by měl sám poznat život Romů, jejich historii, kulturu, tradice a zvyky.

Pět P v rozvoji identity dítěte jiné kultury dle Martiny Vančákové (2008):

### 1. PŘIJMOUT ODLIŠNOST

Pro vytvoření vlastní identity dítěte je nejdůležitější přijmout fakt, že je jeho identita odlišná. Identita romských dětí není ani horší, ani lepší, je stejně hodnotná, ale odlišná (Vančáková, 2008).

### 2. POSTUPNĚ

Důležité je identitu dítěte rozvíjet postupně již od počátku. Tím jde zamezit bouřlivému období v pubertě (Vančáková, 2008).

### 3. PŘIROZENĚ

Prvky rozvíjející identitu dítěte je nejlepší začlenit do běžného života. Tak, aby si dítě ne všimlo toho, že je odlišné (Vančáková, 2008).

### 4. POZITIVNĚ

Původní kultura dítěte by měla být brána pozitivně. My obohacujeme dítě poznáním naší kultury a naopak my budeme obohaceni při poznávání kultury dítěte (Vančáková, 2008).

### 5. PLÁNOVITĚ

Pro rozvoj identity romského dítěte může být účelné mít jasnou představu kdy a jaké kroky podniknout. Pro rozvoj jeho identity je nutné udělat něco navíc, co se ve výchově dětí stejného etnika udělá samo (Vančáková, 2008).

Rozvíjet identitu etnický odlišného dítěte lze i v dětském domově. Pracovníci vychovávající romské děti by měli od začátku mluvit o jejich původu a začleňovat je přirozeně do jejich biologické identity. K tomu by pracovníkům pomohlo mít dostatek informací a vědomostí o kultuře, ze které dítě přichází. Vychovatelé se nemusí řídit vším, co daná kultura

obnáší, stačí si v ní najít „to své“, co se jim bude osobně líbit, ať už to jsou pohádky, hudba nebo řeč. Důležitou roli hraje také setkávání dětí s dalšími dětmi stejného původu.

## 4 ROZDÍLY MEZI ROMSKÝM A „GÁDŽOVSKÝM“ DĚTSTVÍM

Rozdíly můžeme hledat již při narození dětí. Romky nerodí v porodnicích, nevěří doktorům, po porodu utíkají ke svým dalším dětem a muži, aby nezačal chodit za jinou. I v dnešní době se stává, že romské děti přicházejí na svět například v kuchyni.

Rozdíl mezi romským a českým dítětem popisuje Gejza Demeter (In Říčan, 1998) takto:

„ Romské dítě neustále někdo nosí, někdo si s ním hraje, někdo se ho dotýká, někdo na ně mluví, někdo mu zpívá, někdo s ním tancuje. Nikdy není samo a cítí, že je milované. České dítě musí vstávat, když ho rodiče vysypou z postele, třebaže se mu chce ještě spát. Musí jít v přesnou hodinu, i když nemá hlad, a když má hlad, musí počkat, až se dostaví hodina dalšího jídla. České dítě musí jít tam, kam mu rodiče přikáží, i když se mu nechce. Romské dítě jí, když má hlad, vstává, když se probudí a jde spát, když je ospalé. Třeba o půlnoci. Nemusí být pořád ve střehu, napjaté, aby něco neudělalo špatně.“ Jak uvádí Pape (2007), výchova dětí v romských rodinách je hodně volná.

Další odchylka spočívá v časové délce dětství, romské dětství je podstatně kratší. Je to dáno i biologicky, časnější pubertou (Říčan, 1998).

Romské děti jsou také dříve zapojovány do světa dospělých. Od malička jsou přítomny u rozhovorů s dospělými. Tento postoj je vnímán jak pozitivně, tak i negativně. V kladném směru hovoříme o rozvíjení sociálního vnímání a chování, naopak záporně lze hovořit o zátěži. U Pape (2007) se setkáme s pojmem předčasného dozrávání.

V předškolním věku romské děti většinou nenavštěvují mateřské školy. Což se při nástupu do základní školy značně projevuje, nemají zkušenost s kolektivní činností, nejsou zvyklé na jiné děti než romské.

## 5 VÝCHOVA ROMSKÝCH DĚTÍ

Výchova romských dětí je odlišná od výchovy českých (neromských dětí). A proč se tak dá usuzovat? Rozdíl můžeme vidět například ve volnosti výchovy v romské rodině, ta má své výhody, ale také nevýhody. Dalším znakem může být samostatnost. V české rodině je dítě k samostatnosti vedeno již od útlého věku. Na rozdíl tomu romské dítě je dlouho obsluhováno maminkou, babičkou, staršími sourozenci (Pape, 2007). Tento jev může vést ke ztrátě pocitu zodpovědnosti za svůj život a za sebe sama. Společné rozhodování, které je pro Romy typické může dále vést jedince k tomu, že nemá potřebu jakékoli vlastní individuální životní ambice, což má dopad na školní práci a budoucí profesionální orientaci. Proto je na romské děti ve školách a ústavech kladen důraz na individuální zodpovědnost za svůj život. A to vede k rozporu mezi rodinnou výchovou a vzděláním romských dětí.

Další odlišnost a zároveň velkou obtížnost můžeme vidět v segregaci (vyloučení) romských dětí na základním stupni do zvláštních škol.

Proč musí být výchova romských dětí odlišná? Protože romské dítě je ve své rodině zvyklé na jiné metody výuky a výchovy. Co je důležité brát v úvahu při vychovávání romských dětí?

Hejkrliková (2001) uvádí tyto aspekty:

- romské děti mají odlišnou předškolní výchovu ve své biologické rodině
- romské děti mají odlišný vztah člověka k člověku (tím je myšlena romská PATIV – což je úcta k člověku, která má velice hluboký význam)
- romské děti mají odlišné životní cíle a hodnoty
- romské děti odlišně vnímají český jazyk
- romské děti mají jinou motivaci při dosahování cílů

Do výchovy romských dětí patří z velké části i jejich vzdělávání. Na vzdělávání by mělo být pohlíženo jako na jedno ze základních práv. Protože vzdělání upevňuje kulturní identitu a přenáší se z generace na generaci.

## 5.1 Příprava dětí na život ve společnosti

Romské děti musíme vést již od malička k tomu, aby byly schopné integrovat se do české společnosti. Bohužel často se stává, že jsou romské děti vystavovány posměškům, pohrdání, stávají se terčem šikany.

Myslím si, že všichni, kdo vychovávají romské děti, by si měli uvědomit, že se tyto děti ocitají mezi dvěma světy a takový život není vůbec lehký. Neví, co je správné, zda se chovat v duchu neromů nebo se hlásit ke svému romství. V dospívání se pak často stává, že se ocitají v jakémsi prázdném prostoru. Nebo se za každou cenu snaží přimknout k romské komunitě. A pak se snadno stanou členy party s drogovou či kriminální zkušeností. A k dovršení osudu jejich případné nežádoucí chování dostane nálepku „volání hlasu krve“ (Vančáková, 2007).

Úloha českých vychovatelů je určitě náročná. Problém spočívá v tom, že pokud jsme jako Češi vyrůstali v běžné české rodině, nemůžeme o romské identitě mnoho vědět. A proto, abychom mohli romské děti vychovávat, je nutné poznat romskou kulturu, to nejlepší, co v ní je, romskou hudbu, pohádky, také historii a romské osobnosti, romské umění a zvyky (Vančáková, 2008).

## 5.2 Chyby při výchově

Nejdůležitější zásadou při výchově romských dětí, a tím předcházení omylům, je akceptování etnických, sociálních a kulturních odlišností ve výchovně vzdělávacím procesu. Jednou z chyb při výchově romských dětí může být kladení důrazu na odlišnosti etnika jako na handicap, ne pouze jako na danost.

„Častou chybou je vychovávat z malého Roma „gádžovské dítě s hnědou kůží“ neboli natřít na bílo“ (Říčan, 1998, s.125).

Další chybou, kterou jsem si ověřila i u respondentek, s nimiž jsem vedla rozhovory, je při výchovných problémech tendence vysvětlovat je romským etnikem.



Z toho vyplývá, že kdo chce romské děti vychovávat, musí nejprve sám přijmout romskou kulturu, historii a tradice.

## 6 ROMSKÉ DÍTĚ A ÚSTAVNÍ VÝCHOVA

V následující kapitole budou popsány důvody umístění romských dětí do ústavní výchovy a dále pak samotná výchova romských dětí v této soudem nařízené výchově.

### 6.1 Důvody umístění do ústavní výchovy

Ústavní péče je nejčastější forma náhradní péče o romské děti. V posledních letech se počet romských dětí v ústavech výrazně zvýšil a je odhadován na 60%. Říčan (1998) k tomu dodává, pokud tvoří romské děti 4% dětské populace, dostávají se tak do dětských domovů patnáctkrát častěji než děti neromské. Bohužel šance na návrat do své původní biologické rodiny je poměrně malá.

Jednou z příčin tak vysokého počtu romských dětí v ústavech je „nezájem“ romských matek o své děti. Často jsou také romské matky velmi mladé, svobodné a nezletilé. Jejich společnou charakteristikou bývá nízká sociální a mentální úroveň.

Dnes se romské matky vzdávají svých dětí nápadně snadněji než gádžovky, nechají je třeba rovnou v porodnici (Říčan, 1998).

Nezájem pokrevních rodičů o své děti je jednoznačně nejčastějším důvodem pro umístění do ústavní péče. Další příčinou může být neschopnost ženy se o své dítě starat. Ve smyslu zajištění základních životních potřeb. V tomto případě je vina kladena na zánik tradiční soudržné a sociální romské „obce“, která se rozpadla.

V neposlední řadě jsou romské děti umisťovány do dětských domovů z důvodů špatné a nedostačující hygienické péče, a výjimkou také není, že oba rodiče jsou ve výkonu trestu odnětí svobody.

Uvedené příčiny jsou nejčastějšími důvody, proč je tolik romských dětí v ústavní péči. Otázkou pak je, proč je tolik obtížné umístit tyto děti do náhradní rodinné péče?

Možnou odpovědí se nabízí dnešní postavení společnosti, která je bohužel stále plná předpokladů a obav z „jinakosti“. V některých případech se můžeme setkat s obavami z připisované „temperamentní“ povahy. Častěji jde o strach z toho, zda bude etnicky odlišné dítě přijaté rodinou a okolím (Bubleová a kol., 2008).

Rodina si musí uvědomit, že i když si vezme z dětského domova poloromské dítě, vždy u něj budou viditelné znaky jiného etnika. V dospívání na něm bude jeho romství vidět (Bubleová a kol., 2008).

## 6.2 Výchova romských dětí v ústavní výchově

V dnešní době by mělo být už povinností pedagogů a vychovatelů v dětských domovech vést děti k pochopení jejich vlastní kultury, a zároveň na druhé straně vést děti k respektování kultury jiných. Uznávání kultur by mělo být vzájemné. Neromové by měli uznávat a ctít kulturu Romů, Romové by se měli učit respektovat kulturu neromů, neboť se s kulturou majoritní společnosti setkávají dennodenně.

Tím, že jsou děti umístěné v dětském domově, neztrácí své specifické potřeby, které by měli vychovatelé respektovat. Dítě si prochází problémy související se ztrátou rodiny, potýká se s otázkou identity, romství, jazyka, kultury a vztahů mezi romskými a neromskými dětmi a také dospělými.

V rozhovorech, které jsem s respondentkami, tj. se zdravotními sestrami pracujícími s romskými dětmi vedla, se ve většinové převaze shodly na tom, že pro práci s těmito dětmi není potřeba školení o romské kultuře. Ale mají pravdu? Co když dochází k situacím, kdy romské dítě pozná, že je Rom, až když žije mimo dětský domov, právě díky neznalosti vychovatelů o romském etniku?

Pokud vychovatelé nejsou proškoleni, vychovávají romské děti neromsky. Což vede k tomu, že po několika letech strávených v ústavní péči těmto dětem zcela chybí vědomí vlastní identity a příslušnosti k určité skupině. Děti se jen málokdy v ústavním zařízení setkají s dospělým Romem, který by mohl sloužit jako pozitivní příklad pro psychický vývoj dětí (Říčan, 1998).

Takový přístup k romským dětem vyrůstajícím v dětských domovech by se měl změnit. Vychovatelé by měli v dětech rozvíjet jejich romskou identitu a snažit se překonávat její záporné charakteristiky. Specifikum romských dětí nemusí být jen jejich neposlušnost nebo tak často označovaný „živý“ temperament. Romské děti také prožívají svá traumata, jako děti bez rodiny a děti, které neznají nebo nemají svou vlastní příslušnost ke své původní národnosti (Balvín, 1997).

## 7 DĚTSKÉ CENTRUM ZLÍN

### 7.1 Historie Dětského centra

Se stavbou se začalo v roce 1939. Svým vzhledem budova připomíná anglický dům. Budova je velice rozlehlá a prostorná. Kolem vily je velká a pečlivě udržovaná zahrada. Rodina Dominika Čipery, které vila patří, po svém odchodu věnovala rezidenci Podpůrnému fondu pro péči o dítě a záhy sem byl umístěn dětský domov. Původní dětský domov plnil svoje poslání do roku 1951. Za dobu své existence poskytl potřebnou pomoc a péči téměř dvěma tisícům dětí, jimž bylo potřeba nahradit rodinu, která z nejrůznějších důvodů selhala. Šlo o zařízení specializované se spádovou oblastí bývalého Jihomoravského kraje. Postupně se změnou sociálních podmínek, rozvojem náhradní rodinné péče, zvyšováním počtu postižených dětí v populaci a nedostatkem zařízení, která by jim poskytla potřebnou péči, rozšířil ústav svoji činnost i do této oblasti. S rostoucím počtem dětí postižených kombinovanými vadami zkvalitňovala se péče i o ně. Do činnosti ústavu se podařilo zařadit další odbornosti (dětská psychologie, speciální pedagogika, logopedie, rehabilitace), rozšířila se i ambulantní péče.

### 7.2 Poslání Dětského centra

Dětské centrum Zlín je dětské nestátní zdravotnické zařízení zřízené Zlínským krajem.

Dětské centrum poskytuje komplexní zdravotní, výchovnou, psychologickou a sociální péči dětem a jejich rodinám. Pro své klienty nabízí péči v dětském domově a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

Dětské centrum má část:

- lůžkovou

Dětský domov má kapacitu 21 míst a poskytuje komplexní péči dětem ve věku 1-3 let (případně starším ze zdravotních nebo sociálních důvodů), s nařízenou ústavní výchovou, se zdravotním postižením nebo dětem z rodin, které jsou ve svízelné situaci.

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc má kapacitu 4 místa a poskytuje pomoc a ochranu dětem do věku 7 let.

- ambulantní - Školka Na kopečku

Školka má kapacitu 14 míst pro děti docházející denně. Zde jsou služby klientům poskytovány za úhradu. Jedná se o mimoškolní zařízení a péče je poskytována dětem nad 3 roky.

### **7.2.1 Dětský domov**

Jak již bylo výše uvedeno dětský domov má kapacitu 21 míst a poskytuje komplexní péči dětem od 1 do 3 let, případně starším ze zdravotních nebo sociálních důvodů, s nařízenou ústavní výchovou, se zdravotním postižením nebo dětem z rodin, které jsou ve svízelné životní situaci.

Děti jsou přijímány ze zdravotních důvodů, na základě doporučení ošetřujícího lékaře, na žádost rodičů z důvodu handicapu dítěte. Také jsou přijímány děti z důvodů sociálních, zde jde o děti zanedbávané a týrané. A v neposlední řadě na základě soudního rozhodnutí o předběžném opatření či ústavní výchově.

Ke krátkodobému nepřetržitému pobytu jsou přijímány děti se zdravotním postižením, na základě ošetřujícího lékaře. A jako i k dlouhodobému pobytu z důvodu sociálních.

### 7.3 Péče o děti v Dětském centru

DC poskytuje diagnostickou, terapeutickou, rehabilitační a poradenskou péči v oblasti zdravotní, psychologické, pedagogické, sociální a rehabilitační.

- v oblasti zdravotní je to péče dětského lékaře, příp. dětského neurologa a léčebná rehabilitace,
- v oblasti psychologické poskytuje odborné vyšetření, klinické psychologické poradenství, psychoterapie a psychologické vedení, preventivní a léčebné působení na děti, rodiny a rodiče ohrožené prostředím, práce metodami Integrované psychoterapie,
- v oblasti pedagogické poskytuje DC dětem speciální pedagogickou péči, aplikací metody PORTAGE pro děti s opožděným vývojem, metody KUMOT pro děti nadměrně impulsivní, sociálně a motoricky neobratné, metody strukturovaného učení pro děti s poruchami AUTISMU. Tyto metody aplikují i vyškolené zdravotní sestry s dětmi na jednotlivých odděleních. Dětem je poskytována logopedická péče. Klientům je k dispozici půjčovna speciálních hraček a pomůcek,
- v oblasti sociální zajišťuje DC právní ochranu dětem, které mají soudem nařízenou ústavní výchovu. Poskytováno je základní poradenství (v sociálně právní oblasti, o sociálních dávkách). Sociální pracovník také zprostředkovává kontakty na jiná pracoviště a odbornou pomoc při propouštění dítěte. Spolupracuje při organizaci náhradní rodinné péče,
- léčebnou rehabilitační péči zajišťuje fyzioterapeut za podpory všech ošetřujících sester. Zde je využívána vodoléčba, sauna s bazénkem, míčkování a dechová cvičení. Do DC dochází ambulantně i canisterapeut.

## 7.4 Výchova romských dětí v Dětském centru

Jak jsem již výše uvedla, pracovníci (sestry na jednotlivých odděleních) s dětmi přijatými k nepřetržitému provozu pracují pod vedením vrchní sestry a psychologa Dětského centra. Vyškolené sestry poskytují speciální pedagogickou péči v podobě metody Kumot a Portage a také logopedickou péči. Ostatní sestry vedou děti k růstu jejich osobnosti, rozvíjí hudební a výtvarný talent, připravují děti na život ve společnosti, nejstarší děti připravují na vstup do 1. stupně základní školy.

Ale bohužel tímto způsobem vedou všechny děti, bez ohledu na to, jestli jsou Romové či neromové. Všechny děti v Dětském centru jsou vychovávány stejným způsobem, samozřejmě s ohledem na individuální schopnosti.

Romské děti nejsou vedeny k rozvoji a zachování jejich vlastní identity. Vychovatelé děti nevedou k tomu, aby věděli, že jsou Romové

## **PRAKTICKÁ ČÁST**



## 8 VÝZKUMNÁ ČÁST

Praktická část bakalářské práce se týká změny postojů pracovníků, respektive zdravotních sester pracujících s romskými dětmi. Záměrem výzkumu je zjistit, zda dochází v průběhu praxe ke změně postojů, nebo zda v tom praxe nehraje žádnou roli.

V přípravné fázi výzkumu jsem se soustředila na formulaci výzkumného problému a stanovení cílů výzkumu.

Také se zde seznámíme s výzkumným vzorkem a otázkami, které jsem si zvolila k metodě polostrukturovaného rozhovoru.

### 8.1 Výzkumný problém a cíle výzkumu

Výzkumný problém se týká romských dětí s nařízenou ústavní výchovou v Dětském centru, jak jsou vnímány v průběhu praxe zdravotními sestrami, které je vychovávají.

Cílem výzkumu je zjistit, zda mají zdravotní sestry již na začátku práce s romskými dětmi svůj postoj, za kterým si stojí, a ani praxe je neovlivní, nebo se jejich postoj během získávání zkušeností mění.

### 8.2 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek byl vybírán záměrně, a to v Dětském centru Zlín. Rozhovor byl proveden se šesti zdravotními sestrami, které mají různě dlouhou praxi. Cíleně byly vybrány tři zdravotní sestry s dlouholetou praxí (14 – 18 odpracovaných let v Dětském centru) a tři zdravotní sestry, které jsou zde prvním rokem.

### 8.3 Druh výzkumu

Vzhledem k danému výzkumnému problému byl zvolen kvalitativní výzkum, který využívá popis každodenních situací a umožňuje skrze osobní kontakt respondentů nahlédnout do jejich situace.

Ke sběru dat byl užit polostrukturovaný rozhovor. Tento typ rozhovoru vyžaduje pečlivou přípravu otázek, ale zároveň umožňuje v průběhu zaměřovat pořadí otázek a pružně reagovat na témata, která mohou nově vzniknout.

Polostrukturovaný rozhovor byl dále doplněn škálou. Cílem této škály bylo zjistit, jaké obecné postoje zaujímají zdravotní sestry k romskému etniku.

#### **8.4 Komentář k otázkám polostrukturovaného rozhovoru**

Všem zdravotním sestřám byly položeny stejné otázky, jen některé se odlišovaly vzhledem k praxi. Respondentky byly předem seznámeny s problematikou, na kterou byl rozhovor zaměřen. Všechny oslovené zdravotní sestry byly ochotné rozhovor podstoupit, jen měly zpočátku obavy, jestli mohou říct vše, jak si myslí. Proto byly ujištěny, že zůstanou v naprosté anonymitě, a čím více budou otevřenější, tím bude výzkum přesnější.

#### **8.5 Znění otázek polostrukturovaného rozhovoru**

Otázky byly předem pečlivě připraveny. V některých rozhovorech došlo i na základě odpovědí k nově vytvořeným otázkám.

Předem bylo vytvořeno devět velkých témat, které se skládaly z několika podotázek.

1. Informace o dětech před nástupem do Dětského centra
  - Než jste nastoupila do zařízení, věděla jste, o jaké děti se budete starat?
  - Věděla jste, že se budete starat o děti různé národnosti, etnické příslušnosti?
2. Informace o dětech po nástupu do Dětského centra
  - Když jste do zařízení nastoupila, byla jste informována, o jaké děti se budete starat? Byla jste na to vedoucími pracovníky připravena?
3. Vlastní zjištění, že se nebudu starat jen o děti neromské

- Ovlivnilo nějakým způsobem Vaše rozhodnutí pro práci v zařízení zjištění, že se nebudete starat jen o děti neromské, děti české národnosti?
- Těšila jste se, nebo naopak měla obavy, že zde jsou děti různých národností, konkrétně děti romské?

#### 4. Rozdíly mezi romskými a neromskými dětmi

- Vidíte nějaké rozdíly mezi neromskými a romskými dětmi? (Tím jsou myšleny rozdíly v chování, povahových rysech, přizpůsobivosti...)
- Věděla jste o rozdílech vždy, nebo na ně přicházíte postupně praxí s romskými dětmi?
- Jak tyto rozdíly vnímáte? Mění Vaše pohledy na romské děti?

#### 5. Romské dítě

- Myslíte si, že je romské dítě jiné?
- Pokud ano, proč si to myslíte? Uveďte prosím konkrétní odlišnosti.
- Co Vás vede ke zjištění, že je romské dítě jiné? Jaké máte důvody?

#### 6. Adopce dítěte z Dětského centra

- V případě zájmu o adopci, adoptovala byste si dítě z Dětského centra?
- Hrála by zde roli etnická příslušnost dítěte?
- Adoptovala byste si romské dítě?
- Pokud ano/ne proč?

#### 7. Výchova romských dětí

- Vnímáte výchovu dětí romských jinak než dětí neromských?
- Vidíte rozdíly ve výchově romských a neromských dětí?
- Pokud vidíte, jaké?
- Vychováváte romské děti „pro dnešek“, nebo věříte v jejich uplatnění v pozdějším věku?

#### 8. Vzdělání o romském etniku

- Máte hodně informací o romském etniku?
- Studovala jste někdy romské etnikum podrobněji?
- Myslíte si, že je při Vaší práci s romskými dětmi potřeba absolvovat alespoň základní vzdělání o romském etniku, například v podobě několikahodinového kurzu?
- Pokud ano, uvítala byste takové vzdělání?
- Myslíte si, že by Vás kurz mohl ovlivnit ve Vašich postojích k romským dětem, k Romům?
- Vnímáte při Vaší práci potřebu vzdělání o romském etniku jako zbytečnou, nepotřebnou?

#### 9. Zkušenost s romskými dětmi

- Ovlivňuje Vaše práce s romskými dětmi pohled na toto etnikum?
- Když se zamyslíte, byla vaše práce s romskými dětmi stejná při nástupu do zařízení, jako je nyní, po mnoha letech praxe?
- Vnímáte romské děti stejně, jako když jste před lety nastoupila do Dětského centra?
- Pokud ne, myslíte si, že příčinou změny vnímání romských dětí může být vliv zkušeností a praxe?
- Ovlivňuje Vás práce s romskými dětmi vzhledem k pohledu na romské etnikum spíše pozitivně či negativně?

## 9 PRŮBĚH ZÍSKÁVÁNÍ DAT

Data byla získávána v průběhu měsíce ledna a února 2010 v Dětském centru Zlín se sídlem na Burešově. Respondentkami byly zdravotní sestry, neboli „tety“, které se o děti starají a vychovávají je. Předem bylo vybráno šest zdravotních sester, tři s dlouholetou praxí a tři s praxí v Dětském centru jeden rok. Tyto sestry jsem osobně oslovila a poprosila je o spolupráci. Protože v Dětském centru také pracuji jako zdravotní sestra se zkráceným pracovním úvazkem, byla jsem předem upozorňována na možné obtížnosti spojené s poskytnutím rozhovorů. Ale zdravotní sestry bez problémů souhlasily, jen se mě ptaly, jestli mohou být opravdu upřímné a otevřené. Ujistila jsem je, že je to zcela anonymní, že ani mezi sebou nebudou vědět, o svých odpovědích. A taky jsem je o otevřenost poprosila, aby byl výzkum co nejpřesnější.

Všech šest rozhovorů bylo provedeno v prostředí Dětského centra, a to v průběhu individuálních směn sester. Zdravotní sestry byly předem dotázány, jestli jim bude rozhovor příjemnější poskytnout v průběhu jejich směn nebo v jejich osobním volnu mimo zařízení. Všechny se shodly na variantě poskytnutí rozhovoru při jejich sloužících službách.

### 9.1 První fáze sběru dat

První rozhovor byl proveden 25. ledna na noční směně. Oslovena byla sestra s dlouholetou praxí v Dětském centru. Hned zpočátku se ujistovala, jestli mi může sdělit opravdu vše, tak jak si myslí, a jestli ji kvůli tomu nevyhodí. Opět byla ujistěna o naprosté anonymitě a rozhovor tak proběhl zcela otevřeně se spontánními odpověďmi.

### 9.2 Druhá fáze sběru dat

Dne 29. ledna byl proveden druhý rozhovor. Tentokrát byla o interviu požádána zdravotní sestra, která v Dětském centru pracuje prvním rokem. Byla ochotná rozhovor poskytnout, jen se obávala, jestli mi dokáže pomoc. Ujistila jsem ji, že pokud mi řekne cokoli, co si o dané problematice myslí, k mé práci mi to pomůže. V průběhu rozhovoru se občas odmlčela, a řekla, že neví, jestli to tak může říct. Ale již v průběhu dotazování byla otevřená a

upřímná. Na konci se zeptala, jestli mi tím opravdu pomohla. Když jsem jí poděkovala a řekla, že mi tím moc pomohla, viděla jsem v její tváři radost.

### **9.3 Třetí fáze sběru dat**

Na denní směně 8. února byly provedeny další dva rozhovory. Oba rozhovory byly uskutečněny se zdravotními sestrami, které mají v Dětském centru jeden rok praxe. Jedna ze sester mi sdělila obavy z nahrávání rozhovoru na diktafon. Ujistila jsem ji, že rozhovor bude sloužit pouze pro mé účely, a to pro přepsání nahraného rozhovoru. Tím jsem ji uklidnila a dosáhla upřímnosti v odpovědích na položené dotazy.

### **9.4 Čtvrtá fáze sběru dat**

Poslední fáze získávání rozhovorů se uskutečnila 15. února na denní službě dvou zdravotních sester s dlouholetou praxí v Dětském centru. Samozřejmě oba rozhovory byly prováděny individuálně a v soukromí. Po ujištění anonymity rozhovorů a poskytnutí informací účelu těchto interviu, byly zdravotní sestry zcela ochotné poskytnout potřebné informace.

Po skončení rozhovorů se obě zdravotní sestry dotazovaly, jestli mi tím nějak pomohly a jestli nevádí, že byly tak otevřené. Když jsem je ujistila a poděkovala, že mi moc pomohly, viděla jsem spokojenost v jejich tvářích.

## 10 POPIS RESPONDENTEK

Za nedílnou součást práce považuji stručné představení respondentek. Všechny respondentky byly předem seznámeny s účelem rozhovoru i s jeho nahráváním. Byly ujistěny o naprosté anonymitě, a změně jejich jména na jméno smyšlené. V práci je zachován pouze jejich věk a délka praxe v zařízení. Předem byly informovány o možnosti rozhovor předčasně ukončit, popřípadě respektování neodpovídat na určité otázky.

- 1. respondentka: Lucie, 37 let, délka praxe v zařízení: 14 let
  - ochotná poskytnout rozhovor
  - při rozhovoru uvolněná, otevřená
  - občas se odmlčela, přemýšlela, jak danou věc říct spisovně
  - gesta minimální, občas výraznější gesta rukou
  - při určitých otázkách se usmála, bylo mi vysvětleno, že si vzpomněla na určité situace z praxe
  
- 2. respondentka: Petra, 42 let, délka praxe v zařízení: 1 rok
  - ochotná poskytnout rozhovor, pouze se obávala, jestli dokáže správně odpovídat
  - nad určitými otázkami chvíli přemýšlela – nevěděla, jak své myšlenky správně vyjádřit
  - uváděla konkrétní příklady a situace z praxe
  - gesta minimální
  
- 3. respondentka: Martina, 52 let, délka praxe v zařízení: 1 rok
  - ochotná rozhovor poskytnout
  - sama od sebe sdělila, že bude říkat vše tak, jak si myslí, že se nebojí říct svůj vlastní názor

- v odpovědích byla rázná, stála si za svým
  - občas výrazná gesta rukou
  - své odpovědi zdůvodňovala konkrétními případy z praxe
- 4. respondentka: Hanka, 26 let, délka praxe v zařízení: 1 rok
    - ochotná k rozhovoru, jen se několikrát dotazovala, jestli je nutné rozhovor nahrávat
    - během rozhovoru se občas podívala na diktafon a znejistila
    - svou nervozitu zakrývala rozpačitým úsměvem
    - v odpovědích byla otevřená, ale strohá
- 5. respondentka: Veronika, 47 let, délka praxe v zařízení: 18 let
    - ochotná k rozhovoru
    - ještě před rozhovorem mě ujistila, že se nebojí být otevřená, a že mi řekne vše, tak jak vidí a vnímá
    - její odpovědi se zakládaly na dlouholeté zkušenosti v zařízení
    - několikrát mi uvedla praktické příklady z praxe
    - při rozhovoru byla uvolněná, na všechny otázky odpovídala rozvinutými odpověďmi
- 6. respondentka: Pavla, 37 let, délka praxe v zařízení: 16 let
    - ochotná k rozhovoru
    - seděla v klidu, občas výrazná gesta rukou
    - v odpovědích byla otevřená a upřímná
    - její výpovědi se většinou zakládaly na dlouholeté zkušenosti



- po skončení rozhovoru za mnou opakovaně došla, chtěla objasnit některé své výpovědi

## 11 METODA ZPRACOVÁNÍ DAT

Pro zpracování dat byla zvolena kvalitativní metoda zakotvená teorie. Tato metoda vzniká induktivním postupem, tj. postup od zvláštního k obecnému, kdy ze zkoumaného jevu pomocí shromažďování údajů a jejich analýzou docházíme k závěru. Počátek výzkumu není tvořen ověřováním teorie a zaměřením se na zkoumanou oblast a identifikaci jejich podstatných jevů.

Zakotvená teorie musí podle Corbina a Strausse splňovat čtyři základní kritéria, kterými jsou: shoda, srozumitelnost, obecnost a kontrola.

Zaznamenané polostrukturované rozhovory byly transkripcí převedeny do psané formy. Dále bylo u přepisů použito otevřeného kódování, kterým se rozumí hledání a pojmenování nalezených jednotek. Nalezené jednotky nesou význam pro oblast zkoumaného zájmu. Postupně a souběžně se tím začínají vytvářet kategorie. Pod kategorie se seřadují kódy, které jsou významově podobné, ty které odpovídají stejnému jevu. Na závěr pojmenováním jevu získáme kategorii, pod kterou se zařadí odpovídající kódy (Švaříček, Šed'ová, 2007).

## 12 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Výsledky výzkumu budou rozebrány v následující kapitole. Zkratky uváděné v textu, např. H28, popisují počáteční písmeno smyšleného jména respondentky a následné číslo je číslem řádku v dané transkripci. V příloze přikládám ukázkou jednoho rozhovoru.

### 12.1 Kategorie

Z kódů, které vznikly přepsáním rozhovorů, a následným hledáním společných znaků bylo vytvořeno sedm následujících kategorií:

- Jablko nepadá daleko od stromu
- Strach z neznámého
- Za dobrotu na žebrotu
- Lhostejnost k romskému etniku
- Jiný kraj, jiný mrav
- Naivní vize
- Budoucnost ve hvězdách

### 12.1.1 Jablko nepadá daleko od stromu

První kategorie Jablko nepadá daleko od stromu, byla stanovená na základě těchto kódů:

(H25): je to v genech, (M29): dáno historií, (L27): jiné prostředí, (P26): vývoj rasy,

(Z39): dědičnost, (V26): jiný i Afričan a Arab

Název kategorie je myšlen ve smyslu, že romské děti jsou takové, jací byli jejich předkové. Zdravotní sestry se shodovaly na tom, že romské děti jsou jiné, než děti neromské. Chování, charakter, povahové rysy romských dětí zdravotní sestry vnímají, jako typické vlastnosti Romů. Většinou se shodují v příčině, a to v genech. (Z39): „...oni jsou jiní, je to dědičností... chovají se tak, protože jsou Romové.“ (P26) uvádí: „...je to dané vývojem rasy, budou takoví, protože to mají geneticky dané.“ Shodu můžeme nalézt také u (L27): „...prostě mají jiné zázemí, jinou rodinu...rodí se do jiného prostředí...oni jsou z jiného prostředí, proto jsou jiní...stejní jako jejich předci.“ To samé v podstatě uvádí (M29): „...je to geneticky a historicky dané,...tak, jako my se chováme podle určitého vzorce, tak se chovají i Romové.“ Také Hanka s tímto názorem souhlasí, při rozhovoru uvedla (H25): „...no prostě je to tím, jak Cigáni žijí, mají to v genech...musíme to tak brát, že jsou prostě takoví.“ Z uvedených výpovědí vyplývá, že romské děti jsou zdravotními sestrami vnímány jinak, než děti neromské, a to v důsledku genů, tedy dědičnosti, rasového a historického vývoje. „Tety“, které romské děti vychovávají, se mi svěřily, že po získané praxi jsou k romským dětem shovívavější, právě v důsledku toho, že si uvědomují, že jsou Romové jiní, než neromové. Jedna sestra dokonce uvedla (V26): „, jsou prostě jiné národnosti...stejně by byl jiný třeba Afričan nebo Arab.“

Tři zdravotní sestry s dlouholetou praxí v Dětském centru se shodly, že romské děti vnímaly jinak již při počátcích své práce. Postupem času se pouze v odlišnostech utvrzovaly. Nové zdravotní sestry na otázku, zda vnímají romské děti jinak, bez přemýšlení ihned odpověděly: „...ano vnímám...“

Celkově lze říci, že postupem praxe nedochází ke změně postojů vnímání romských dětí zdravotními sestrami, pouze se respondentky ve svých názorech a pohledech utvrzují.

### 12.1.2 Strach z neznámého

Daná kategorie byla vytvořena na základě těchto kódů:

(H32): potenciální riziko, (M36): nepřijetí okolí, rodiny, (L36): strach z posmívání,

(P39): obavy a nejistota, (Z65): nezvladatelná výchova

Tato kategorie vznikla na základě položené otázky, zda by si zdravotní sestry při úvaze adopce dítěte z Dětského centra, adoptovaly dítě romské. Všechny respondentky podaly jednoznačnou odpověď NE! Shodovaly se na tom, že jejich pohled na Romy se jen utvrdil délkou praxe. Padly i takové odpovědi, že romské děti by si měli adoptovat Romové. Jedna z respondentek na otázku, proč by si romské dítě neadoptovala, odpověděla (V33): *„...oni jsou jiní, já bych se bála jeho povahy, toho co má v krvi. Adoptovat Romy by si měli Romové.“* Jiná zdravotní sestra by se bála možného rizika (H32): *„...bála bych se, měla bych strach, je to riziko...jsou jiní než my, jinak se chovají, mají v sobě něco jiného, něco pro nás neznámého...asi bych ho nedokázala správně vychovat, nejsem Romka.“* Některé sestry také uváděly strach z přijetí okolí, rodiny. (P39): *„...bála bych se, jak by romské dítě přijala má rodina, příbuzní...a taky, že by mělo problémy ve škole.“* To samé v podstatě odpověděla (M36): *„...myslím si, že by ho nepřijala má rodina, okolí. Bála bych se jejich reakcí.“* Jedna zdravotní sestra odpověděla na základě zkušeností získaných v zařízení (Z64): *„...nevzala, po této zkušenosti opravdu ne.“* Když jsem ji poprosila, aby byla konkrétní (Z65) odpověděla: *„...vidím to na nich, chovají se jinak než naše děti...někdy mi výchova přijde nezvladatelná. Já jsem se tady ujistila, že romské děti je těžké vychovat. To co tady s nimi zažívám...ne, Roma bych si určitě neadoptovala.“* V odpovědích byl vyřčen i strach z posmívání. (L36) uvedla: *„...bála bych se reakce okolí a posměšků. Posměšků vůči mně, a taky nevím, jak bych nesla to, kdyby se mu posmívali kamarádi, spolužáci.“* Jedna zdravotní sestra byla ve své odpovědi i tak rázná, že by si nevzala ani poloroma. (P56) uvedla: *„...ne v žádném, případě, nevzala bych si ani poloromské dítě.“* Tuto odpověď uvedla na základě zkušeností. (P57): *„...možná dříve ano, ale teď postupem času určitě ne.“* Zdůvodnila mi to vlastními zkušenostmi. V rodině měla příbuzné, kteří si adoptovali poloromské dítě, a pak byli nešťastní. Samozřejmě na jedné výpovědi se nic nezakládá, netvrdím, že je to tak vždy. Jen uvádím pohledy a důvody dotazovaných respondentek.

Z uvedených odpovědí zdravotních sester s dlouholetou praxí v zařízení vyplývá postupná změna postoje k adopci romských dětí. Dotazované se shodly, že by nad možnou adopci

romských dětí ještě před několika lety přemýšlely. Ale postupnou prací s romskými dětmi se jejich pohledy na danou problematiku změnily.

Ze všech odpovědí vyznívá strach a nejistota. Jako by se nevědělo, co se může od romského etnika čekat. Takový pohled přikláním i k nevědomostem o romském etniku, které, jak zdravotní sestry přiznaly, moc nemají.

### 12.1.3 Za dobrotu na žebrotu

Kategorie Za dobrotu na žebrotu vznikla pomocí uvedených kódů:

(Z46): dát vše, co mám, (L62): nic nepomůže, (M38): neovlivnitelnost, (M68): nemožná převýchova

Uvedená kategorie Za dobrotu na žebrotu vznikla slučováním kódů týkajících se neovlivnitelného genetického potenciálu Romů. Respondentky ve svých výpovědích uváděly, že i když dají romským dětem „vše“, stejnou výchovu, péči, lásku, v dospělém věku „sklouznou“ ke své původní biologické rase. Zdravotní sestry uváděly na základě svých vlastních zkušeností zklamání, kterého se dočkaly při dotazování, jaký život žijí romské děti, které vychovávaly, v dospělém věku.

Do uvedené kategorie také řadím odpovědi na otázku, jako v předešlé kategorii, zda by si zdravotní sestry adoptovaly romské děti. (L62) uvedla: „...já bych se prostě bála...dala bych mu vše, svou mentalitu, lásku, rodinu...a co pak? V dospělosti by utekl...a vše by bylo marné.“ Ale také dodala, že ne všechny děti jsou stejné. Podstatnou roli zde hrají předsudky, které zdravotní sestry k romským dětem zaujímají. Předsudky, které jsou v podvědomí české společnosti. I když lidé často uvádí, že ne všichni Romové jsou stejní, přesto je označí za jiné, nevychovatelné, „špatné“, líné, agresivní, impulsivní.

I další respondentka (Z46) uvedla: „...moc bych se bála nezvladatelné výchovy a jejich temperamentu. Já to tu vidím pořád...oni jsou jiní, i když se k nim chovám stejně, jako k ostatním...oni jsou prostě odlišní. I když bych jim dala vše...nepomohlo by to. Uvnitř sebe budou stále Romové.“ I (M38) odpověděla: „...romské děti jsou jiné...neovlivníme to. Nemůžeme je ani převychovat...oni mají svou identitu, svůj vrozeně daný vzorec chování, a i když se budeme snažit, nedokážeme to.“ Svoji výpověď staví na základě zkušeností: (M68): „...tohle jsem zjistila postupem praxe. Je to stejné, jako kdyby Romové chtěli pře-

*vychovávat české děti, taky by to nešlo...*“ Uvedené informace nejsou teoreticky podloženy. Zakládají se pouze na výpovědích dotazovaných zdravotních sester, a proto nemůžeme říct, zda jsou správné či nesprávné.

#### 12.1.4 Lhostejnost k romskému etniku

Tato kategorie vznikla vzájemným propojením následných kódů:

(H44): neláká mě to, (V48): není to potřeba, (M54): nezajímá mě to, (L48): nepotřebuji o nich tolik vědět, (Z59): Romové mě nezajímají, (P73): nestarám se o ně

Kategorie Lhostejnost k romskému etniku vznikla na základě otázky, zda se pracovníci pracující s romskými dětmi zajímají o romské etnikum, nebo zda by chtěli absolvovat vzdělání o Romech, a jestli je to k jejich práci nutné. Při položení dané otázky jsem se setkala spíše s negativními odpověďmi. Na otázku: „ Máte hodně informací o romském etniku, zajímala jste se o danou problematiku někdy podrobněji?“ (H44) uvádí: „...asi nemám, ale nevdí mi to. O Romy jsem se nikdy dřív podrobně nezajímala, ani nezajímám...neláká mě to.“ Jiná respondentka (M54) odpověděla: „...informací mám tak průměrně, zvlášť se tím nezabývám. Nemyslím si, že je potřeba se o Romy zajímat nějak podrobněji i když pracuji s romskými dětmi. Dokážu je vychovat i bez toho, že neznám jejich kulturu, historii...“ Z dané výpovědi jde cítit jistý negativní postoj. (V48) uvedla: „...nevím, ale myslím si, že k naší práci ani není potřeba absolvovat nějaký kurz nebo vzdělání o Romech, vychovávám přece děti, nemusím je vést jako Romy...“ Na téhle odpovědi jde vidět přímo chyba, které se pracovníci vychovávající romské děti dopouštějí. Z další odpovědi vyplývá postoj pracovníků vůči Romům. (P73) uvádí: „...romské etnikum mě nezajímá. Já vychovávám děti, a jedno jestli jsou romské nebo české. Nepotřebuju k tomu znát romskou historii, jejich písně a tradice. Dokážu je vychovávat i bez toho...“ I u (Z59) můžeme vidět negativní postoje: „...nikdy jsem se o Romy nezajímala. Myslím si, že u naší práce to není potřeba.“ Pouze (L48) zaujímá kladný postoj: „...nikdy jsem se o romské etnikum nezajímala, ale myslím si, že u naší práce to možná i potřebné je. Kdybych si prošla nějakým vzděláním, možná bych názory na Romy, romské děti změnila...nevím.“

Při poskytování rozhovorů jsem u zdravotních sester vyzorovala jasné negativní postoje vůči romskému etniku. Z odpovědí jasně vyznívají postoje, které respondentky zaujímají

již při nástupu do zařízení, a ani praxe je neovlivní ke změně pohledu. Některé zdravotní sestry jasně oddělují Romy a romské děti, tím dochází k výchově romských dětí v duchu neromství. Identita romských dětí není v Dětském centru brána v úvahu.

Nezájem o vzdělání týkající se Romů byl opravdu značný. Zdravotní sestry vzdělání označily za zbytečné, nepodstatné, nezajímavé.

### 12.1.5 Jiný kraj, jiný mrav

Daná kategorie byla vytvořena pomocí následujících kódů:

(P62): jiný temperament, (P71): jiné, pro nás netypické chování, (Z45): mají jiné povahové rysy, (L19): daná odlišnost, (M74): typicky romské chování, (V47): vidina odměny,

(M59): chovají se jinak, protože jsou jiní

Kategorie Jiný kraj, jiný mrav má vystihnout výpovědi týkající se odlišnosti romských dětí. Myšleno je jejich chování, charakter, genetické faktory. (L19) uvedla: „...oni jsou prostě jiné...nejvíce to vidím v jejich temperamentu, oni jsou...hmmm...jak bych to řekla...prostě „živí“. Také (L58) dodala: „...já vím, že i české děti jsou hyperaktivní, ale v celkovém počtu jich není tolik, romské děti jsou takové téměř všechny, se kterými jsem se tady setkala.“ Odlišnost romských dětí od dětí neromských uvedla i (Z45): „...především je to velký temperament, neposlušnost, neklid, velká nervozita a povahové rysy.“ Při prosbě konkrétnosti povahových rysů dodala (Z34): „...jsou velice výbušní, dávají své emoce patřičně najevo. Jsou hůře vychovatelné.“ Podobné rysy uvádí i (P62): „...Romové mají jiný temperament, zvláštní chování, nevhodné návyky...“ Na otázku, zda tyhle rozdíly viděla vždy, (P71) odpověděla: „...určitě se v tom utvrzuji postupem praxe.“ Jasnou odlišností, kterou vidí (V47) je: „...mají tendenci dělat vše za vidinou odměny...“ Otázkou potom je, jestli se tak chovají jen romské děti? (M74) se také jednoznačně shodla, že romské děti jsou jiné: „...jsou vlezlí, více neukáznění, hluční...“ Zdravotní sestra tak odpovídala na základě roční praxe v Dětském centru. Na otázku proč si myslí, že se tak romské děti chovají (M59) odpověděla: „...chovají se tak, protože jsou jiní, jsou to Romové...“ Také další respondentka na základě roční zkušenosti s romskými dětmi v Dětském centru odpověděla, H(27): „...jsou majetníci, hluční a nepořádní...“



Z uvedených výpovědí vyplývá jednoznačná odlišnost romských dětí. Daná jinakost by neměla být chápána ve špatném smyslu. Odlišnost romského etnika je i teoreticky podložena, jsou jiní, protože mají jinou mentalitu, kulturu a danou historii.

### 12.1.6 Naivní vize

Kategorie Naivní vize vznikla na podkladě daných kódů:

(V59): změna není možná, (M37): neovlivnitelné riziko genetického potenciálu, (Z67): už tomu nevěřím, (P36): sklouznou k původnímu, (Z81): zklamání

Naivní vize vznikla slučováním kódů týkajících se práce zdravotních sester s romskými dětmi, jak je vnímají, jak se s nimi pracuje, zda věří v jejich uspokojivý budoucí život. Dotazované zdravotní sestry s dlouholetou praxí v zařízení se shodovaly ve ztrátě iluzí, které měly při nástupu do práce před několika lety. (V59): „...kdysi jsem si říkala...já je změním...a teď už je беру takové, jaké jsou.“ I (Z67) říká: „...byla jsem naivní, a věřila, že je převychovám, teď po mých x letech praxe vím, že to nejde.“ (P36) uvádí: „...dřív jsem věřila v jejich uplatnění...ale teď...i z doslechu vím, že většinou sklouznou zpět ke své etnické rase.“ Jedna z tázaných respondentek jako důvod toho, že nevěří v uplatnění a převýchovu Romů uvedla (M37): „...bála bych se neovlivnitelného rizika genetického potenciálu.“ Zklamání, které zažila sestra s roční praxí v zařízení, popsala takto, (Z81): „...já jsem se sem strašně těšila. Vždycky jsem chtěla tuhle práci vyzkoušet. Ale bohužel mi nadšení a těšení dlouho nevydrželo...“ Na otázku proč, odpověděla (Z85): „...já...zažívám hrozně zklamání, představovala jsem si to úplně jinak...Když mi některá z mých kamarádek řekla, že pracuje v dětském domově, vždycky jsem jí hrozně moc záviděla. A nedávno nastala situace, kdy i mě se splnil sen, ale bohužel ne podle očekávání...“ Z jejího hlasu byl poznat jistý smutek. Po krátké odmlce pokračovala (Z97): „...teď už vím, že práce s dětmi, mentálně tady teď s romskými dětmi...není snadná. Každý, kdo si myslí, jak je tahle práce úžasná, by si to měl jít alespoň na jeden den sem zkusit...“

Z výpovědí respondentek vyplývá zklamání a ztráta iluzí o práci s dětmi, s romskými dětmi. Z mnoha rozhovorů šel vycítit i jistý smutek a pocit selhání. Zdravotní sestry si na počátcích své praxe myslely, že romské děti převychovají. Ale postupně zjistily, že převýchova není možná. Z romského dítěte nejde udělat dítě české, tak jako by tomu bylo v opačném případě. Děti se snaží pochopit, vychovávat je tak, aby se v budoucnu dokázaly uplat-

nit. Ale jak respondentky uvedly, moc tomu nevěří. Myslí si, že děti půjdou ve stopách svých rodičů. Z případného setkání v budoucnu by měly zdravotní sestry strach.

### 12.1.7 Budoucnost ve hvězdách

Poslední kategorie Budoucnost ve hvězdách byla stanovena na základě propojenosti těchto kódů:

(P44): výchova pro život, (L42): neschopnost vést normální život, (L44): nestabilita v budoucnu, (V49): záleží jen na nich, (M75): uplatní se?, (Z56): bojím se setkání za několik let, (H85): nevěřím v to

Budoucnost ve hvězdách vypovídá o vnímání života v dospělosti romských dětí v očích zdravotních sester. K dané problematice byla položena otázka, zda respondentky vychovávají romské děti pro „dnešek“ nebo zda věří v jejich uplatnění v dospělém věku? Většinou jsem se setkala s odpovědí (H85) „...to je jasné, že i pro budoucnost...“ nebo s odpovědí typu: (M75): „...vychovávám je tak, aby jim teď a tady bylo dobře, a zároveň se snažím je naučit takové věci, vést ke správnému chování, aby se dokázaly uplatnit, až budou dospělé.“ Z čehož vyplývá, že se pracovnice snaží romské děti vychovávat a vést takovým stylem, aby v dospělém věku dokázaly žít smysluplný život. Otázkou pak zůstává, zda v to zdravotní sestry opravdu věří...(Z56): „...věřím tomu tak z poloviny...“ Jiný názor má (L42): „...ty děti z 90% nebudou schopné vést normální život...“ Na otázku, co to znamená vést normální život, zazněla odpověď...(L44): „...no co to znamená...nebudou mít stálého partnera, trvalý domov, stálý příjem...“ I zdravotní sestra Pavla se snaží romské děti vychovávat pro budoucí život...(P44): „...vychovávám ty děti pro život...ale záleží jen na nich, jak se k tomu postaví v dospělosti...“ I poslední dotazovaná Veronika má stejný názor jako ostatní, po 18ti letech praxe jde vidět značná skepse...(V49): „...snažím se je vychovávat do budoucna, ale nevěřím tomu...“ Když byla požádána o vysvětlení, proč tomu nevěří, co ji k tomu vede, odpověděla...(V63): „...no proč, vidím je tu dnes a denně. Vidím rodiče, které sem za „děčkama“ chodí. To jak se chovají, jak jsou oblečení, bez práce, „smrdí“ kouřem a pitím...a ty děti to mají v krvi...“ U paní Veroniky byla vidět značná

rozhořčenost, možná i zlost na romské rodiče, které se o své děti nestarají. Uváděla konkrétní zkušenosti, podle kterých usuzuje, že romské děti nejsou schopné v dospělém věku v převážné většině vést společensky přijatelný život. Uvádím příklad, jak žijí rodiče dětí, které mají nařízenou ústavní výchovu v zařízení. Rodiče si je jedenkrát za půl roku berou na víkend domů. Zdravotní sestra se ptala holčičky, která se právě vrátila z pobytu doma, jak se měla, a co dělá její tatínek? „...*tatínek prodal moc železa a dostal za to strašně moc penízků, teto. A koupil nám za to drahou zmrzlinu.*“ Na daném příkladu se mi snažila sestra vysvětlit, proč nevěří v budoucí život dětí...(V75): „...*půjdou ve stopách svých rodičů...jsou to prostě Romové...*“

Na jednu stranu zdravotní sestry děti vychovávají a chtějí věřit v jejich budoucí život. Na druhou stranu se k tomu staví racionálně a ve většině případů romských dětí, nevěří v jejich „normální“ dospělý život.

## 12.2 Likertova škála

Doplněním rozhovorů bylo použití Likertovy škály ke zjištění obecných postojů pracovníků k lidem romského etnika.

Škála byla součástí každého rozhovoru. Vyplněna byla každou respondentkou až po ukončení interviu.

Použitá škála měla tuto podobu:

Tab. 1. Likertova škála na zjištění obecných postojů k romskému etniku

Na škále vyjádřete svou míru souhlasu s výroky týkající se romského etnika.

	<b>Naprosto souhlasím</b>	<b>Spíše souhlasím</b>	<b>Nevím</b>	<b>Spíše nesouhlasím</b>	<b>Naprosto nesouhlasím</b>
<b>Vadilo by mi spolupracovat s Romem?</b>	1	2	3	4	5
<b>Vadilo by mi mít za souseda Roma?</b>	1	2	3	4	5
<b>Vadilo by mi, kdyby se mé dítě přátelilo s romskými dětmi?</b>	1	2	3	4	5
<b>Vadilo by mi, kdyby si mé dítě vybralo za životního partnera Roma?</b>	1	2	3	4	5
<b>Vadilo by mi zjištění, že moji předkové jsou Romové?</b>	1	2	3	4	5

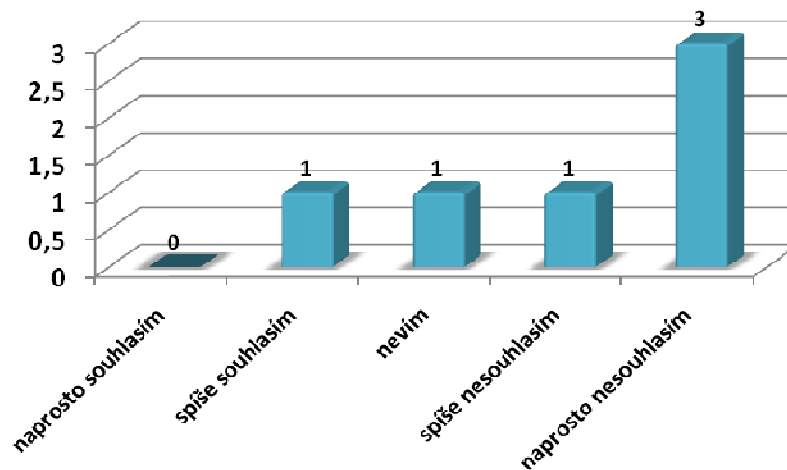
## 12.3 Vyhodnocení výsledků Likertovy škály

Postoje vyplývající z vyplnění škály budou rozebrány následovně, otázku po otázce.

### 12.3.1 1. otázka

Na otázku zda by zdravotním sestřám vadilo spolupracovat s Romem či Romkou, bylo odpovězeno takto. Čtyřem zdravotním sestřám by kolegyně romského etnika nevadila. Jedna respondentka neměla vyhraněný názor a pouze jedné by spolupráce s Romem spíše vadila.

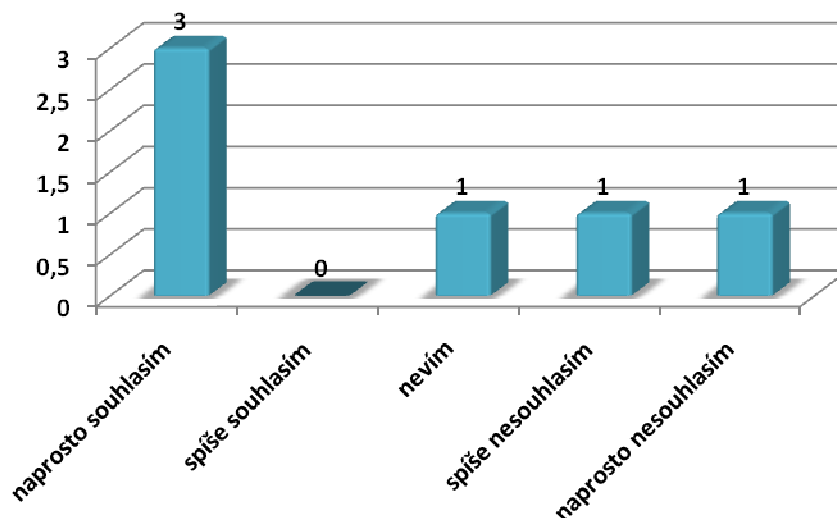
Graf č.1



### 12.3.2 2. otázka

Další otázka zněla: „Vadilo by mi mít za souseda Roma?“ V daných odpovědích na položenou otázku již můžeme vidět negativní postoj zaujímající vůči Romům. Tři respondentky se shodly, že by jim vadilo mít za souseda Roma, jedna zdravotní sestra nemá vyhraněný názor a zbývajícím dvou zdravotním sestřám by soused romského etnika nevadil.

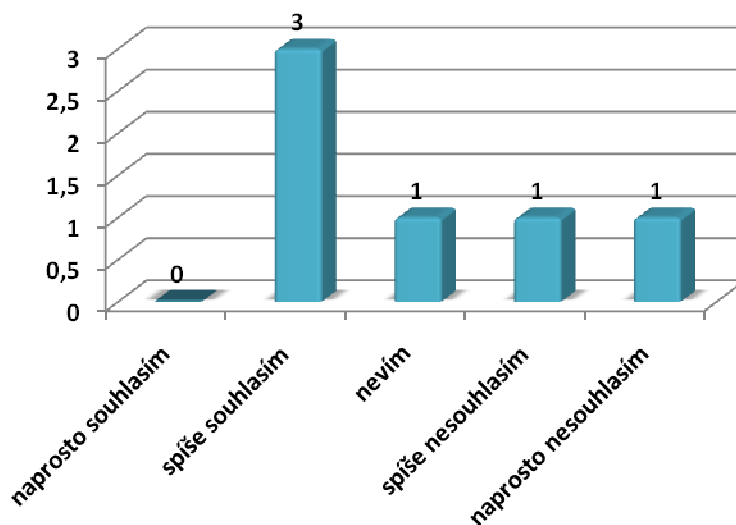
Graf č.2



### 12.3.3 3. otázka

Třetí otázka byla položena daným způsobem: „Vadilo by mi, kdyby se mé dítě přátelilo s romskými dětmi? Opět jde v odpovědích vidět negativní postoj, který zdravotní sestry zaujmají. Tři sestry by si nepřály, aby se jejich děti přátelily s romskými dětmi, jedna respondentka nemá vyhraněný názor a dvěma zdravotním sestrám by to nevadilo.

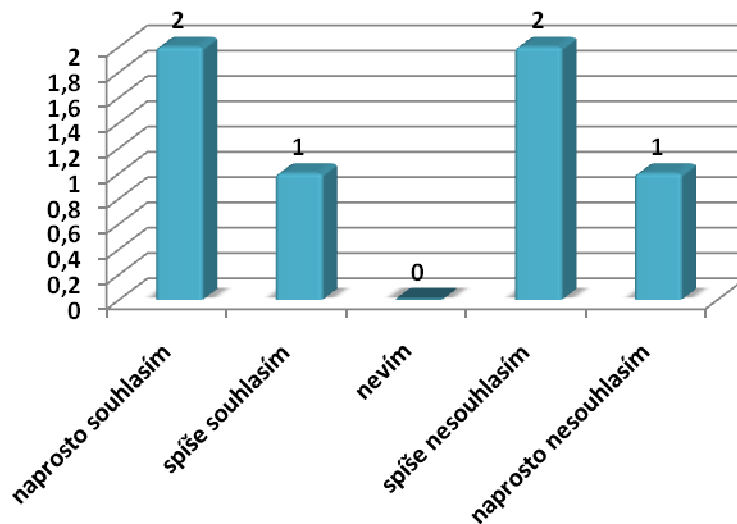
Graf č.3



### 12.3.4 4. otázka

Otázka, zda by mi vadilo, kdyby si mé dítě vybralo za životního partnera Roma/Romku, rozdělila respondentky na dva tábory. Polovině zdravotních sester by to nevadilo, oproti tomu druhé polovině sester by tato skutečnost naprosto vadila.

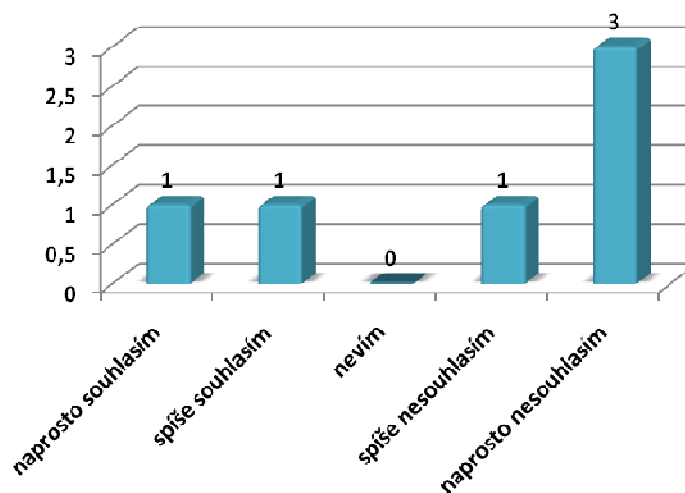
Graf č.4



### 12.3.5 5. otázka

Z poslední otázky, zda by mi vadilo zjištění, že moji předci jsou Romové, vyznívá spíše kladný postoj. Čtyřem z dotazovaných zdravotních sester by toto zjištění nevadilo, pouze dvě respondentky by se s takovou realitou těžko vyrovnávaly.

Graf č.5



Celkově jde říci, že při použití škály zkoumající obecné postoje k Romům, nebyly zachyceny zcela negativní postoje. Ani u jedné z odpovědí se respondentky neshodly s naprostým souhlasem s tvrzením. Nejvíce negativně hodnocena byla otázka, zda by zdravotním sestřám vadilo mít za souseda Roma. Také by jim nebylo příjemné, kdyby se jejich dítě přátelilo s romskými dětmi nebo kdyby si za životního partnera vybralo Roma / Romku. Naopak zjištění, že předkové jsou Romové a případná spolupráce s Romy by respondentkám nevadila.



### 13 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Z provedeného výzkumu, respektive polostrukturovaných rozhovorů, následných transkripcí, kódování a tvorby daných kategorií docházím k několika závěrům.

Všechny zdravotní sestry již při nástupu a počátcích své praxe vnímají romské děti odlišným způsobem. Romské děti se jim jeví jako jiné, hůře vychovatelné, s typickým charakterem a povahovými rysy. Za základ těchto odlišností považují genetickou a historickou danost. Domnívají se, že se romské děti chovají podle vrozeného romského etnika. Otázkou pak zůstává, jestli vůbec nebo do jaké míry může být etnikum vrozené? Zdravotní sestry projevy romských dětí, jako je hlučnost, výbušnost, živý temperament, neukázněnost připisují vrozeným dispozicím genetického potenciálu. Za domněnkou, že za všechno může genetika, si respondentky pevně „stojí“ a přikládají tomu velký význam.

Možnou příčinu takového postoje můžeme hledat v nevědomosti o romském etniku, ke které se některé respondentky přiznaly. I když o nedostatečnosti znalostí o Romech ví, nemají tendenci ani touhu, se o tomto etniku dozvědět více. Ve více případech bylo vzdělání o Romech označeno jako zbytečné a nepotřebné. Zdůvodněno to bylo tím, že pracovnice vychovávají děti a ne Romy. Myslím si, že daný pohled je hodně zkreslený. Informovanost o Romech by byla na místě, už jen pro zachování romské identity dětí.

I když se zdravotní sestry snaží vychovávat romské děti pro život, ve většině případů tomu ani ony nevěří. Uvedly, že ze zkušeností a od okolí ví, že se v dětech v pubertálním věku a dospělosti ozve již už zmiňovaný „hlas krve“ a ony budou hledat cestu ke svému původnímu etniku. Po zkušenostech s romskými dětmi se přiznaly, že už se nesnaží o převýchovu. Děti se snaží pochopit a vychovávat je stejně jako děti neromské.

Největší zápor byl shledán na otázku adopce či pěstounství romských dětí. U všech respondentek jsem zaznamenala jednoznačnou odpověď: „Romské dítě bych si nikdy neadoptovala!“ Důvodem potom byly získané zkušenosti, roky praxe v zařízení, vlastní postoje k romským dětem a Romům. Jeden ze dvou hlavních důvodů uváděly zdravotní sestry strach z neznámého. Bály by se dítěte samotného, jeho projevů, hlavně v pozdějším věku. Strach by také měly z přijetí rodiny a okolí, z možných posměšků a šikanování. Dalším důvodem pak byl nevděk. Respondentky se shodly, že i když dají dítěti vše, nepomůže to. Jednou prý stejně „sklouzne“ ke svému původnímu etniku.

## ZÁVĚR

Bakalářská práce byla věnována romským dětem a zdravotním sestřím, které pracují s těmito dětmi v Dětském centru ve Zlíně. Cílem bylo zjistit, zda zdravotní sestry mají již při nástupu do daného zařízení vytvořený určitý postoj zaujímající vůči romským dětem a zda se tento postoj mění v průběhu praxe.

V teoretické části bylo definováno, kdo vlastně Romové jsou, jaká je jejich situace v ČR. Romské dítě bylo popsáno z hlediska jeho projevů, charakteru a romské identity. Byl zde uveden i rozdíl mezi romským a neromským dětstvím a poukázáno na výchovu romských dětí. V neposlední řadě byla pozornost věnována romskému dítěti a ústavní výchově. Dětské centrum, kde se výzkum odehrával, bylo popsáno z hlediska jeho historie, poslání a poskytované péče.

Praktická část měla za úkol odhalit stálost nebo naopak změnu postojů v průběhu praxe zdravotních sester. Cílem bylo zjistit, zda praxe s romskými dětmi ovlivňuje vývoj a změnu pohledu na romské etnikum. Z provedených rozhovorů a následných transkripcí vyšlo, že zdravotní sestry, které v daném zařízení pracují, mají již na začátku své praxe vytvořen svůj názor a zaujímají spíše negativní postoj vůči Romům. Tento postoj se vlivem praxe prohlubuje a ve svých názorech se respondentky jen utvrzují. Praxe jim pomáhá pouze v ověření toho, co si myslely již na počátku. Bohužel byl vyzorován nezájem a lhostejnost o romské etnikum. I když si zdravotní sestry byly vědomy malé informovanosti o Romech, shodly se na tom, že to ke své práci nepotřebují. I kdyby jim bylo nabídnuto alespoň základní vzdělání o romském etniku, účast by byla pouze při nezasahování do osobního volna a proplacení zaměstnavatelem.

K jediné změně v průběhu praxe došlo v oblasti adopce dětí. Bohužel spíše v negativním slova smyslu. Respondentky uvedly, že romské dítě by si možná adoptovaly na začátku své praxe, ale teď po zkušenostech v žádném případě.

Dále bylo bakalářskou prací ověřeno, že se romské děti v ústavní výchově nevychováávají v zájmu jejich původní identity, která je pro život každého člověka velice důležitá. Zdravotní sestry vychovávají romské děti stejným způsobem jako děti neromské, tudíž děti neví, že jejich kořeny jsou jiné.

Bakalářská práce je svými získanými údaji přínosem pro výchovu romských dětí. Práce bude poskytnuta k prostudování vedení Dětského centra a také zdravotním sestřám, které se na výzkumu velkou částí podílely. Cílem je zajistit, aby se v ústavní výchově dbalo na dodržování zachování identity romských dětí. A dále potom závisí na vedení DC, zda považuje za důležité, aby lidé pracující a vychovávající romské děti měli alespoň základní vzdělání o Romech a romských dětech. Možným návrhem by byl několikahodinový seminář konající se přímo v zařízení.

## SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKALÁŘ, P. *Psychologie Romů*. Praha: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-180-8.
- [2] BALABÁNOVÁ, H. Pracovní materiál. *Neznámí Romové*. [online]. Ostrava: 2003. Dostupné na: <<http://teplice.sdb.cz/res/data/131/015085.doc>>
- [3] BALVÍN, J. a kol.: *Romové a dětské domovy : sborník z 8. setkání Hnutí R v Děčíně a ve Františkově nad Ploučnicí ve dnech 11.-13. dubna 1997*. Ústí nad Labem : Hnutí R, 1997. ISBN 80-902149-4-0.
- [4] BUBLEOVÁ, V a kol. Děti jiného etnika. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. Praha: OPS při Nadaci Terezy Maxové, 2008.
- [5] COHN, W. *Cikáni*. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon), 2009. ISBN 978-80-7419-008-7.
- [6] HEJKRLÍKOVÁ, J. Romové a vzdělávání v současnosti. *Vzdělávání romských dětí v ČR*. [on-line]. Praha: 2001. Dostupné na: <<http://tolerance.cz/kurzy/hejkrlikova.htm>>
- [7] JAKOUBEK, M. *Cikáni a etnicita*. Praha: TRITON, 2008. ISBN 978-80-7387-105-5.
- [8] JAKOUBEK, M. *Romové – konec (ne)jednoho mýtu*. Praha: Socioklub, 2004. ISBN 80-86140-21-0.
- [9] JANSKÝ, P. *Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních*. Hradec Králové: Gudeamus, 2004. ISBN 80-7041-114-7.
- [10] KALISTOVÁ, K. *Kdo je Rom. Rámcový program pro záležitosti Romů a sociálně vyloučených lokalit*. Praha: Odborná komise ČSSD pro romské záležitosti, 2009.
- [11] KAPLÁNEK, M. *Práce s romskou mládeží*. [online]. Praha: 2002. Dostupné na: <<http://www.sdb.cz/kestazeni/odborneseinare/?cmd=download&downloadID=22>>
- [12] KOVAŘÍK, J. Romské děti v náhradní rodinné péči. *Náhradní rodinná péče*, 1999, č.2, s.13-14.

- [13] MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- [14] NĚMEC, J. a kol. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-012-3.
- [15] PAPE, I. *Jak pracovat s romskými žáky*. Praha: Slovo 21, 2007.
- [16] ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Praha: Portál, 2008. ISBN 80-7178-250-5.
- [17] SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-021-2.
- [18] ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. Praha: Grada, 2000. ISBN 80-7169-528-9.
- [19] ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [20] VANČÁKOVÁ, M. Projekt Naše romské dítě. *Romano vodi – Romská duše*. [online]. Praha: 2005. [cit. 3. 2. 2006]. Dostupné na: <<http://www.romea.cz/index.php?id=archiv/2005-11/141516>>
- [21] VANČÁKOVÁ, M. Romské dítě a jeho identita. *Romské dítě v náhradní rodině*. Praha: Občanské sdružení Rozum a cit, 2008.
- [22] ZBÍRAL, R. *Příručka paní seminárních a jiných vysokoškolských odborných prací*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-779-9.

## SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČR Česká republika

DC Dětské centrum

**SEZNAM GRAFŮ**

Graf č.1.....	54
Graf č.2.....	55
Graf č.3.....	55
Graf č.4.....	56
Graf č.5.....	56

## SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Likertova škála na zjištění obecných postojů k romskému etniku.....	53
---	----



## SEZNAM PŘÍLOH

PI: Rozhovor č.1 (Lucie)

## **PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR (LUCIE)**

datum: 25.ledna 2010

místo: Dětské centrum Zlín, Burešov

jméno: Lucie

praxe: 14 let

Takže souhlasíte s tím, že budu rozhovor nahrávat?

L1: Ano, ale fakt je to anonymní, jo?

Ano ujišťuji Vás, že opravdu ano.

L2: No tak pojďme na to, snad trochu pomůžu.

Pokud mi budete odpovídat popravdě, tak jak si to myslíte, pomůžete mi.

L3: Dobře.

Tak tedy můžeme začít. Můžu se zeptat, jak dlouho tady pracujete?

L4: No...těžká otázka hned na začátek (smích)

Ehm

L5: No...moment, musím to spočítat.

Ano, já počkám.

L6: No..tak já si myslím, že letos jsem tu asi 13 let, ne vlastně letos to bude už 14 roků.

No tak to jste tady opravdu dlouho.

L7: Ehm...ano je to vážně 14 roků. Popravdě bych to ani neřekla, nějak rychle to utíká.

No to věřím.

Takže pro začátek se Vás zeptám, věděla jste před vstupem do zařízení, že se budete starat o děti jiné národnosti, etnické příslušnosti?

L8: Ano, věděla jsem to.

A jak jste to věděla?

L9: Na zdravotní jsem tu chodila na praxi, takže jsem tu viděla i třeba romské děcka.

Takže po nástupu do práce Vás nepřekvapilo, že zde jsou děti i jiné etnické příslušnosti?

L10: Jak už jsem řekla, věděla jsem to, počítala jsem s tím.

S tím jste sem teda šla.

L11: Ano, potřebovala jsem práci, tak jsem tohle neřešila.

Byla jste nějak zvlášť o etnické příslušnosti dětí informována, nebo jste to zjistila až po nástupu na oddělení?

L12 Já jsem věděla, že zde nejsou jen české děti, ale nikdo mě na to nějak zvlášť nepřipravil. Nebo si tohle vůbec neuvědomuju.

Takže až jste přišla na oddělení, tak jste teprve ty děti viděla?

L13: Jo, prostě jsem přišla na oddělení a hned při pohledu na děti mi bylo jasné, že nejsou všechny české.

Zjištění, že budete pracovat s dětmi jiné národnosti (etnické příslušnosti), Vás nějak ovlivnilo? Nebo to při rozhodování nehrálo roli?

L14: Popravdě, byla jsem ráda, že mám práci. A tehdy jsem vůbec nepřemýšlela o tom, že bych v národnosti dětí nebo to, že budou Romové, měla vidět problém. Na tohle jsem tehdy vůbec nemyslela.

Takže Vás to nijak neovlivnilo?

L15: Ne, tehdy opravdu ne...nevím, já jsem tohle asi vážně vůbec neřešila.

Vidíte rozdíly mezi romskými a neromskými dětmi?

L16: (smích)...ano, vidím.

Smějete se, to mám brát jak?

L17: No nevím, mě to prostě přijde jasné, že tu rozdíly jsou. Kdo tu pracuje, tak je vidět musí.

Aha, a můžete být prosím konkrétní v čem?

L18: no jistě. Nejvíce to vidím v chování, v jejich temperamentu.

V temperamentu, jak to myslíte?

L19: No...oni jsou...hmm...jak bych to řekla...prostě „živí.“ Je to prostě daná odlišnost.

Aha, a viděla jste tyhle rozdíly vždy nebo na ně přicházíte postupem praxe?

L20: No...ono hodně záleží na dětech. Každé dítě je jiné.

ano to určitě.

L21: Ale tyhle rozdíly, myslím v chování, jejich živosti...já jsem to viděla vždy.

Už když jste nastoupila před 14 lety?

L22: Ano, myslím, že jo.

A myslíte si, že dané rozdíly mění Vaše pohledy na tyto děti?

L23: Ne...tak tohle si nemyslím. Nikdy jsem si neřekla, že když jsou romské děti „živé“, tak jsou špatné.

Dobře.

L24: Ne, vážně...tohle mě nějak neovlivňuje.

Takže rozdíly vidíte, myslíte si tedy, že romské dítě je jiné?

L25: Ano, jsou jiné. To už jsme říkala.

Ano dobře. A proč si to myslíte, co Vás k tomu vede?

L26: Hm...prostě mají jiné zázemí, jinou rodinu...rodí se do jiného prostředí...a proto jsou jiné.

Takže díky tomuto si myslíte, že jsou jiné?

L27: Ano, prostě já si myslím...jsou z jiného prostředí a proto jsou jiné.

Ano, dobře.

L28: Prostě si to tak myslím.

A teď se Vás zeptám, adoptovala byste si dítě z Dětského centra?

L29: No kdyby nemohla mít svoje, tak asi ano. Ale ne všechny.

To myslíte jak, hrála by zde roli etnická příslušnost dítěte?

L30: Ano, tak jak jsem to myslela.

Takže...?

L31: No...jestli myslíte, jestli bych si adoptovala Roma?

Ano myslím.

L32: Ne, v žádném případě.

Vaše odpověď je dost rázná.

L33: Ano to je. Nepřipadám si jako rasista, ale romské dítě bych si nikdy neadoptovala.

A můžu se zeptat proč?

L34: No...mají to v genech. Já bych se prostě bála....dala bych mu vše: svou mentalitu, lásku, rodinu...a co pak?

Co si myslíte, že by bylo pak?

L35: No...v dospělosti by utekl....a vše by bylo marné.

Myslíte si, že je to tak se všemi?

L36: Ne, neříkám, že jsou všichni stejní, ale oni to prostě většinou mají v genech. A taky bych se bála reakce okolí, posměšků. Posměšků vůči mně, a taky nevím, jak bych nesla to, kdyby se mu posmívali kamarádi, spolužáci.

Dobře, chápu Vás. Dál se Vás zeptám: vnímáte výchovu romských a neromských dětí odlišně?

L37: Ne, myslím si, že v tomhle rozdíly nedělám. Je mi jedno, jestli vychovávám „tmavé“ nebo „bílé“....i „bílé“ může být drzé.

Dobře a vidíte rozdíly ve výchově romských a neromských dětí?

L38: Hm...tady to hodně záleží na typu dětí.

To myslíte jak?

L39: No pokud jsou všechny děti mentálně zdravé...vychovávám je stejně.

Dobře a vychováváte romské děti „ pro dnešek“ nebo věříte v jejich budoucí uplatnění v životě ?

L40: Hm...mám Vám to říct popravdě?

Ano prosím.

L41: No myslím si, že je vychovávám tak, aby se teď a tady měly dobře.

A co v budoucnu?

L42: To je těžké...můj názor je, že ty děti z 90% nebudou schopné vést normální život.

Normální život, jak to myslíte?

L43: No jak to myslím. Nebudou mít stálého partnera, trvalý domov, stálý příjem....

Aha, tak to myslíte.

L44: Ano, přesně tak. Podle mě...čeká je v budoucnu určitá nestabilita.

Co si myslíte, máte hodně informací o romském etniku?

L45: Hm...já ani nevím, co je to dost informací. Ale asi tolik, že mi to stačí.

Říkáte, že Vám to stačí, myslíte jako k práci?

L46: No myslím, jako k práci, ale i tak obecně.

Ano a zajímala jste se někdy podrobněji o romském etniku?

L47: Ne nikdy...nezajímá mě to.

Ani díky tomu, že pracujete s romskými dětmi, Vás to nezajímá?

L48: Ehm...no nezajímá. Ne, nepotřebuji o nich tolik vědět.

A myslíte si, že je při Vaší práci s romskými dětmi potřeba absolvovat alespoň základní vzdělání o tomto etniku?

L49: Hm...já nevím. Ale asi ne.

Dobře, nemyslíte.

L50: Pro mě to jsou prostě děti, nemusím vědět, jakou mají Romové historii, nemusím poslouchat jejich písničky...

Dobře, chápu to. Takže byste ani neuvítala možnost absolvovat nějaký několikahodinový kurz o Romech?

L51: Ale tak...to asi ano.

Takže byste ho absolvovala?

L52: No...kdyby mi to někdo zaplatil a neměla bych to ze svého volna, tak jo.

Jinak ne?

L53: Ne to asi ne, mám jiné záliby a koníčky.

Dobře a myslíte si, že byste po projítí kurzem nějak změnila Vaše názory, postoje na Romy?

L54: Ehm...ne tohle si nemyslím, ani kurz by to nezměnil.

Takže si pevně stojíte za svými názory na Romy?

L55: No už mám o nich prostě určitý obrázek. Já nevím, to je těžké, prostě je tu vidím, jací jsou.

Ano, dobře já Vás chápu.

L56: To bych se musela dozvědět nějaké opravdu podstatné důvody, ale vážně nevím...

A ovlivňuje Vás práce s romskými dětmi v pohledu na romské etnikum?

L57: Ne, já obraz o Romech mám.

Takže to nějak neslučujete, myslím jako romské děti a Romy?

L58: Ne to vůbec, to jsou jako dvě odlišné věci.

Aha

L59: Prostě tohle jsou děti. Dospělí Romové to je zase něco jiného.

Byla Vaše práce s romskými dětmi stejná na začátku, a teď po letech praxe?

L60: Ano, to asi ano. Děti jsou pořád stejné. Ani po letech se k nim nestavím jinak.

Takže Vás ani zkušenosti nějak neovlivňují.

L61: No tak možná ve smyslu toho, že už asi vím, jak na ně. Ale převychovat vím, že je nejde.

Aha, převychovat? To jste někdy chtěla?

L62: (smích)...ano chtěla. Ale teď už vím, že nic nepomůže, ty děti nejde převychovat na české. Jsou prostě romské, a tak je tak musíme brát.

A ovlivňuje Vás práce s romskými dětmi v pohledu na romské etnikum pozitivně nebo negativně?

L63: No jak už jsem říkala, já to nějak neslučuju!

Ano, to už jste říkala.

L64: No popravdě...nemám ráda dospělé Romy, asi z osobní zkušenosti. Ale že by to bylo prací s romskými dětmi...to ne!

Dobře.

L65: Já bych radši ani tyto děti nechtěla vidět, až budou dospělé.

To Vás chápu.

L66: I když chci věřit, že budou mít dobrý život...nevím.

Ale určitě, to co tady pro ně děláte, jim dá do života moc.

L67: No...snad.

Moc Vám děkuju, že jste byla tak ochotná.

L68To je vše?

Ano, to mi stačí.

L69: A pomohla jsem?

Ano, moc jste mi pomohla, děkuju Vám.

L70: No není zač.